

Чекліст флори України. 2: родина *Fabaceae* (Fabales, Angiosperms)

МИКОЛА МИХАЙЛОВИЧ ФЕДОРОНЧУК

FEDORONCHUK M.M. (2022). **Ukrainian flora checklist. 2: family *Fabaceae* (Fabales, Angiosperms).** *Chornomors'k. bot. z.*, **18** (2): 97–138. doi: 10.32999/ksu1990-553X/2022-18-2-1

According to various sources, family Fabaceae Lindl. Has from 730 to 766 genera and from 19 400 to 19 580 species distributed on all continents of the Earth (except Antarctica) and in almost all climatic zones. In Ukraine, there are 70 genera, about 380 natural species together with subspecies, stabilized hybrid forms, described in the status of species. There are 430 natural species together with cultivated in gardens and parks. The most significant nomenclature changes compared to the previous checklist occurred in the genera *Astragalus* L., *Chamaecytisus* Link, *Genista* L., *Lotus* L., *Medicago* L., *Onobrychis* Mill., *Securigera* DC. The paraphyletic genus *Vicia* L. has undergone significant nomenclature changes, from which a number of species were transferred to genera *Ervillea* Link and *Ervum* L. Instead, the genus *Vicia* includes *V. saxatilis* (Vent.) Tropea, isolated from the genus *Lathyrus* L. (= *L. saxatilis* (Vent.) Vis.), which is confirmed by comparative morphological and molecular phylogenetic data. Three segregated genera *Trifolium* L. s. str., *Chrysaspis* Desv. and *Amoria* C.Presl were recognized within the genus *Trifolium* s. l., however alternative names such as *Trifolium* species are also given.

Keywords: annotated list, species, genera, distribution

ФЕДОРОНЧУК М.М. (2022). **Чекліст флори України. 1: родина *Fabaceae* (Fabales, Angiosperms).** *Чорноморськ. бот. ж.*, **18** (2): 97–138. doi: 10.32999/ksu1990-553X/2022-18-2-1

Родина *Fabacea* Lindl. нараховує, за різними даними, від 730 до 766 родів і від 19 400 до 19 580 видів, поширених на всіх континентах Земної кулі (окрім Антарктиди) і майже в усіх природно-кліматичних зонах. В Україні – 70 родів, близько 380 видів – разом із підвидами, стабілізованими гібридними формами, описаними в статусі видів та найчастіше культивованими. Всього в Україні природних видів і тих, що культивуються в садах і парках близько 430. Найсуттєвіші номенклатурні зміни, в порівнянні з попереднім чеклістом, відбулися в родах *Astragalus* L., *Chamaecytisus* Link, *Genista* L., *Lotus* L., *Medicago* L., *Onobrychis* Mill., *Securigera* DC. Суттєвих номенклатурних змін зазнав парафілетичний рід *Vicia* L., з якого виключено низку видів, які увійшли до складу родів *Ervillea* Link та *Ervum* L. Натомість до роду *Vicia* включено *Lathyrus saxatilis* (Vent.) Vis., що підтверджується порівняльно-морфологічними та молекулярно-філогенетичними даними. У роді *Trifolium* s. l. визнано три сегрегатні роди – *Trifolium* L. s. str., *Chrysaspis* Desv. та *Amoria* C.Presl але наводяться також альтернативні назви, як види *Trifolium*.

Ключові слова: анований список, види, роди, поширення

© Fedoronchuk M.M.

M.G. Kholodny Institute of Botany National Academy of Sciences of Ukraine, Tereshchenkivska str., 2, Kyiv, 01601, Ukraine

e-mail: m.fedoronchuk@ukr.net

Submitted 23 April 2022

Recommended by I. Moysiienko

Published 12 September 2022

Перша наша публікація з цієї серії була присвячена чеклісту (анотованому списку видів) родини губоцвітих – *Lamiaceae* Martinov флори України [FEDORONCHUK, 2022]. У пропонованій статті наводимо список видів родини бобових – *Fabaceae* Lindl.

Fabaceae одна з найчисельніших серед квіткових рослин родина, яка охоплює понад 730 родів і близько 19 400 видів [LEWIS et al., 2005], за іншими оцінками 766 родів та 19 580 видів [STEVENS, 2017; POWO, 2001], поширених на всіх континентах Земної кулі (окрім Антарктиди) і майже в усіх природно-кліматичних зонах. За деякими оцінками, родина включає більше 9% видів усіх справжніх дводольних [MAGALLÓN, SANDERSON, 2005; STEVENS, 2017] [POWO, 2001] і поступається за кількістю видів лише родинам *Asteraceae* Martinov та *Orchidaceae* Juss. В Україні, за нашими даними, *Fabaceae* нараховує 70 родів і близько 380 видів, разом із підвидами, гібридними формами, описаними в статусі видів та найчастіше культивованими; всього природних видів і тих, що культивуються в садах і парках близько 430.

Родина *Fabaceae* є типовою для порядку *Fabales* (ст. 10.7 Міжнародного кодексу номенклатури водоростей, грибів та рослин [MCNEILL et al., 2012]. У більшості сучасних систем квіткових рослин [ТАКНТАЈАН, 1997; APG IV, 2016; STEVENS, 2017] [POWO, 2001] порядок *Fabales* розглядається як сестринський до клади, що включає порядки *Rosales*, *Cucurbitales* та *Fagales*, або принаймні як близький до порядку *Rosales*. За сучасними даними, порядок *Fabales* включає 4 родини: *Polygalaceae* Hoffmannsegg & Link, *Surianaceae* Arnott, *Quillajaceae* D. Don та *Fabaceae* [DOYLE et al., 2000; DOYLE, LUCKOW, 2003; RAVI et al., 2007; WOJŚCIEŃCZAK, 2003; WOJŚCIEŃCZAK et al., 2004; APG IV, 2016].

У більшості класичних систем родина бобових за будовою квітки та іншими ознаками поділяється на три підродина *Caesalpinioideae* DC., *Mimosoideae* DC. та *Faboideae*, що бере початок ще від поглядів А.Р. Де Кандолле [DE CANDOLLE, 1825], який навів ці три групи як «*Caesalpineae*», «*Mimoseae*», «*Papilionatae*» та G. Bentham, J.D. Hooker [BENTHAM, HOOKER, 1865]. Багато авторів розглядають ці групи як самостійні родини: *Caesalpiniaceae* R.Br., *Mimosaceae* R.Br. та *Fabaceae* Lindl. Представники перших двох підродин (у традиційному розумінні) поширені переважно в тропічній та субтропічній зонах Земної кулі, тоді як для підродини *Faboideae* характерне поширення переважно в помірній зоні, і лише деякі, в основному деревні види, зростають у тропіках.

За результатами недавніх молекулярних досліджень, які узагальнені Робочою групою з філогенії бобових (Legume Phylogeny Working Group: [LPWG, 2017]), родину *Fabaceae* (*Leguminosae*) розділено на шість монофілетичних підродин, які відповідають великим філогенетичним лініям (кладам), виділеним на основі аналізу нуклеотидних послідовностей пластидних і ядерних геномів (а також з урахуванням певних важливих морфологічних ознак): *Caesalpinioideae* (включає також «мімозоїдну» кладу), *Cercidoideae* Legume Phylogeny Working Group (LPWG), *Detarioideae* Burmeist., *Dialioideae* LPWG, *Duparquetioideae* LPWG та *Faboideae* (*Papilionoideae* DC.). У запропонованій обробці бобових флори України для Чеклісту ми поки що з прагматичних міркувань (оскільки у філогенетичній системі очікуються подальші зміни) дотримуємося традиційного поділу родини на три підродина (*Caesalpinioideae*, *Mimosoideae* та *Faboideae*).

Матеріали і методи досліджень

Базовою основою чеклісту *Fabaceae* є номенклатурне зведення судинних рослин флори України [MOSYAKIN, FEDORONCHUK, 1999]. Робота також базується на критичному аналізі таксономічного складу з врахуванням нових узагальнених даних морфологічних та отриманих з літературних джерел молекулярно-філогенетичних досліджень. В роботі використані також електронні ресурси. Оскільки запропонований

варіант чеклісту *Fabaceae* поданий як стаття, то для кожного виду вказано його поширення, а в примітках (при необхідності) – таксономічні, номенклатурні чи хорологічні коментарі. Назви родів та видів, а також синоніми (у круглих дужках) наведені за алфавітним порядком, а в квадратних дужках – нині діючі альтернативні назви (виділені жирним з курсивом). Зірочкою (*) позначені культивовані рослини, а знаком «!» – ті, що дичавіють (виходять з культури). Межі територій (ботаніко-географічні райони України) наведені за В.П. Гелютою [HELUTA, 1989]. В окремих випадках вказані також більш конкретні місцезростання (адміністративні райони).

Результати досліджень та обговорення

Під родина 1. *Caesalpinioideae* DC.

CAESALPINIA L.

Caesalpinia gilliesii** (Hook.) Wall. ex D.Dietr. [Erythrostemon gilliesii*** (Hook.) Klotzsch] (*Poinciana gilliesii* Hook.).

- Культивується у садах і парках (у культурі з 1816 р.): у Криму (Ялта). Наявність довгих, торочкуватих тичинок стало причиною називати цей вид в країнах Південної Америки «козлиною борідкою» *barba de chivo*.

CERCIS L.

***Cercis canadensis** L.

- Культивують як декоративну рослину в південних та західних регіонах України.

***Cercis chinensis** Bunge

- Зрідка культивується як декоративна рослина.

*!**Cercis siliquastrum** L.

- Культивують як декоративну рослину в парках України, особливо часто у Криму, де зараз вид поширюється самосівом в передгір'ях Криму та на гірських схилах й скелях. Декоративна рослина, за свої багряні гарні квітки рослина відома під назвою «багряник». У багатьох книгах вид відомий також як «іудине дерево».

GLEDITSIA L.

*!**Gleditsia triacanthos** L.

- Культивують як декоративну рослину в парках України, висаджують у лісосмугах, особливо часто у Криму, де зараз вона поширюється самосівом в передгір'ях Криму, на гірських схилах та скелях.

В Україні культивується ще близько 10 видів роду: **Gleditsia aquatica** Marschall, **Gleditsia caspica** Desf., **Gleditsia sinensis** Lam. (*Gleditsia macracantha* Desf.) та ін.

GYMNOCLADUS Lam.

*!**Gymnocladus dioicus** (L.) K.Koch (*Guilandia dioica* L.; *Gymnocladus canadensis* Lam., nom. illeg.)

- Культивують як декоративну рослину в парках України, особливо часто у Криму, де зараз поширюється самосівом в передгір'ях Криму, на гірських схилах та скелях. Окрім вищенаведених таксонів, з підроддини *Caesalpinioideae* для флори України (околиці м. Одеса) як заносна рослина також вказувалася **Senna tora** (L.) Roxb. (= *Cassia tora* L.).

Під родина 2. *Mimosoideae* DC.

ALBIZIA Durazz.

*!**Albizia julibrissin** Durazz.

- Культивується як декоративна рослина в ботанічних садах Києва, Білої Церкви, Ужгорода,

частіше в Криму, дичавіє.

У Нікітському ботанічному саду також культивується **Albizia kalkora** (Roxb.) Prain листопадне дерево, природний ареал якого є Південно-Західний Китай та Індія.

Підродина 3. **Faboideae** (*Papilionoideae* DC.; *Lotoideae* Burnett)

AMORIA C.Presl [*TRIFOLIUM* Tourn. ex L.]

• Молекулярні дослідження, що базуються на аналізі послідовностей хлоропластного *matK* [WOJŚCIEŃCZAK et al., 2000; STEELE, WOJŚCIEŃCZAK, 2003] показали, що рід *Trifolium* Tourn. ex L. є сестринським до триби *Fabeae* (= *Vicieae*), з якою він формує монофілетичну групу з помірною підтримкою, що було підтверджено також N.W. Ellison зі співавторами [ELLISON et al., 2006]. Однак, доцільність розділення *Trifolium* s. l. на окремі роди меншого обсягу [HENDRYCH, 1976, 1978; SOJÁK, 1985; SMALL, 1987; КНОКНУЯКОВ, 1998; ROSKOV, 1990], не завжди узгоджується з молекулярними даними. Так, за даними N.W. Ellison зі співавторами [ELLISON et al., 2006], отриманими на основі аналізу нуклеотидних послідовностей ядерного рибосомального внутрішнього транскрибованого спейсера (ITS) та хлоропластного інтрону *trnL* Байсівським методом та методом максимальної економії, переважна більшість з цих таксонів є поліфілетичними (*Amoria* C.Presl, *Lupinaster* Fabr., *Xerosphaera* Soják), або формують парафілетичні групи: *Bobrovia* A.P.Khokhr. = sect. *Glycyrrhizum*, чи *Ursia* Vasilch. = sect. *Lupinaster*. Автори рекомендують лише підрид *Chronosemium* (Ser.) Peterm. підняти до рангу роду (під назвою *Chrysaspis* Desv.), а всі інші види, щоб уникнути необхідності значної кількості номенклатурних змін, залишити у складі роду *Trifolium*, надавши виділенім в ньому восьми великим класам рангу секцій, які, однак, не є монофілетичними. Тому в подальшому ці секції слід буде розділити ще на окремі підсекції. Проте, в нашому таксономічному опрацюванні *Trifolium* s. l. ми визнаємо три сегрегатні роди (*Trifolium* L. s. str., *Chrysaspis* Desv. та *Amoria* C.Presl), надаючи перевагу діагностичним морфологічним ознакам, зокрема морфології квітки. Але, як альтернативні назви видів (у роді *Trifolium*) наводимо їх у квадратних дужках напівжирним штрихом.

Amoria ambigua (M.Bieb.) Soják [*Trifolium ambiguum* M.Bieb.]

• Спорадично трапляється у південній частині Лісостепової зони, а також у Степу та в Криму (у степовій частині до передгір'я).

Amoria angulata (Waldst. & Kit.) C.Presl [*Trifolium angulatum* Waldst. & Kit.]

• На крайньому південному сході Херсонської і, можливо, Запорізької областей, південніше Дніпровського лиману.

Amoria fragifera (L.) Roskov [*Trifolium fragiferum* L.] (*Amoria bonannii* (C.Presl) Roskov; *Trifolium ampullescens* Gilib., nom. illeg.; *Trifolium bonannii* C.Presl; *Trifolium fragiferum* L. var. *fragiferum*)

• В усіх регіонах, але у Лісостепу й Степу частіше, у горах не піднімається вище 600-700 м н.р.м.

Amoria hybrida (L.) C.Presl [*Trifolium hybridum* L.] (*Trifolium anatolicum* Boiss.; *Trifolium elegans* Savi; *Trifolium hybridum* var. *elegans* (Savi) Boiss.; *Trifolium hybridum* subsp. *elegans* (Savi) Asch. & Graebn.; *Trifolium michelianum* Besser, 1832, non Savi)

• В усіх регіонах, часто виходить з культури, тому визначити ступінь природності локалітетів практично неможливо.

На сухіших місцях трапляється різновид **Amoria hybrida** (L.) C.Presl var. **elegans** (Savi) **Fedor., comb. nov., hic designatus** (≡ *Trifolium hybridum* L. var. *elegans* (Savi) Boiss. 1. c.), який іноді в роді *Trifolium* розглядають як підвид subsp. *elegans* (Savi) Asch. & Graebn. 1. c. Від типового різновиду відрізняється полеглими або висхідними, виповненими серцевиною, у верхній частині розсіяно-волосистими стеблами, суцвіттями 16-20 мм завш. й світло-рожевими віночками 5-7 мм завд., у 4-5 разів довшими за трубку чашечки. На думку Є.Г. Боброва [BOBROV, 1987b] цю відміну доцільно трактування лише у ранзі різновиду.

Amoria montana (L.) Soják [*Trifolium montanum* L.] (*Trifolium subulatum* Gilib., nom. illeg.)

• В усіх регіонах; у Лісостеповій зоні частіше, в Криму лише в гірсько-лісовій частині.

Amoria pallescens (Schreb.) C.Presl [*Trifolium pallescens* Schreb.] (*Trifolium glareosum* Schleich.)

- Для території України наведено за єдиним гербарним зразком, що зберігається в Санкт-Петербурзі (LE): «Восточные Карпаты: Закарпатская обл., хр. Свидовец, на вершині гори Близниця, у 1820 км на северо-запад от г. Ясиня, 29.VII.975 № 418, Н. Цвелев». Від близького *A. repens* (L.) C.Presl [*Trifolium repens* L.] відрізняється стеблами, що ніколи не вкорінюються у вузлах, добре розвиненим головним коренем, пересічно дрібнішими листочками з різко випнутими жилками як на нижній, так і на верхній поверхні, квітками, значно буріючими після висушування, і крилами, удвічі довшими за човник.

Amoria repens (L.) C.Presl [*Trifolium repens* L.] (*Trifolium nothum* Steven)

- В усіх регіонах і зонах країни, звичайно.

Amoria resupinata (L.) Roskov [*Trifolium resupinatum* L.]

- В пониззі Дніпра (Херсонська обл., м. Гола Пристань), а також в Криму (окол. м. Сімферополя).

Amoria retusa (L.) Dostál [*Trifolium retusum* L.] (*Trifolium parviflorum* Ehrh.; *Trifolium strictum* auct. non L.)

- В південно-східній частині Степової зони, а також в Криму (степова частина).

Amoria vesiculosa (Savi) Roskov [*Trifolium vesiculosum* Savi] (*Mistyllus turgidus* (M.Bieb.) C.Presl; *Trifolium recurvum* Waldst. & Kit.; *Trifolium turgidum* M.Bieb.)

- Відомо з околиць Одеси та з Кілійського району Одеської області (окол. с. Вилкове), а також з Криму (степова частина).

AMORPHA L.

*!Amorpha fruticosa L.

- Спорадично в лісових і лісостепових районах України.

В Україні в культурі нерідко культивують також інші види, зокрема: **Amorpha californica** Nutt., **Amorpha canescens** Pursh, **Amorpha herbacea** Walter, **Amorpha glabra** Desf. ex Pers.

ANTHYLLIS L.

Anthyllis alpestris Rchb. ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis affinis* Britting ex A.Kern., p. p.; *Anthyllis vulneraria* L. subsp. *alpestris* (Rchb.) Asch. & Graebn.)

- Зрідка в Карпатах: високогір'я Свидовця (Близниця), Чивчинські гори та, можливо, Чорногора.

Anthyllis arenaria (Rupr.) Juz. ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Vulneraria rustica* Lam. forma *arenaria* Rupr.; *Anthyllis vulneraria* L. subsp. *polyphylla* (DC.) Nym., p. p.)

- В Карпатах.

Anthyllis biebersteiniana Popl. ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis vulneraria* L. var. *biebersteiniana* Taliev, nom. provis.; *Anthyllis vulneraria* L. subsp. *pulchella* (Vis.) Bornm., p. p.; *Anthyllis vulneraria* auct. non L.)

- В Криму.

Anthyllis carpatica Pant. ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis affinis* Britting ex A.Kern., p. p.; *Anthyllis vulneraria* L. subsp. *carpatica* (Pant.) Nym.)

- В Карпатах.

Anthyllis macrocephala Wender ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis vulneraria* L. var. *polyphylla* DC.; *Anthyllis vulneraria* subsp. *polyphylla* (DC.) Nym., p. p.; *Anthyllis polyphylla* (DC.) Kit. ex D.Don, p. p.)

- В усіх районах України.

Anthyllis schiwereckii (DC.) Błocki ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis vulneraria* L. var. *schiwereckii* DC.; *Anthyllis vulneraria* subsp. *polyphylla* (DC.) Nym. var. *schiwereckii* (DC.) Hayek; *Anthyllis vulneraria* subsp. *polyphylla* (DC.) Nym., p. p.)

- В Розточчі-Опіллі та Опіллі (Івано-Франківська область: Галицький та Рогатинський райони; Тернопільська область: Бережанський та Монастирський райони).

Anthyllis taurica Juz. ~ **Anthyllis vulneraria** Rchb. aggr. (*Anthyllis vulneraria* L. subsp. *boissieri* (Sagorski) Bornm, p. p. (quad pl. taur.)).

- В Криму.

ARACHIS L.

*Arachis hypogaea L.

- Рослина раніше культивувалася переважно на півдні України, а зараз значно ширше.

ARGYROLOBIUM Eckl. & Zeyh.

- Argyrobium biebersteinii** P.W.Ball (*Argyrobium calycinum* (M.Bieb.) Jaub. & Spach, nom. illeg.; *Argyrobium pauciflorum* (M.Bieb. ex Willd.) Hayek, 1926, non Eckl. & Zeyh. 1836; *Cytisus calycinus* M.Bieb., nom. illeg.; *Trichasma calycina* (M.Bieb.) Walp.; *Cytisus nanus* Willd. 1809, non *Argyranthemum nanum* Schlechter ex Harms, 1917; *Cytisus lotoides* Willd., non Pourr.; *Cytisus pauciflorus* M.Bieb. ex Willd.)
- В Криму (ПБК): від миса Ай-Годор до гори Аюдаг; Кримське передгір'я: окол. с. Куйбишево Бахчисарайського району; м. Садове Нижньогірського району.

ASTRACANTHA Podlech [**ASTRAGALUS** L.]

- Astracantha arnacantha** (M.Bieb.) Podlech [*Astragalus arnacantha* M.Bieb.] (*Tragacantha arnacantha* (M.Bieb.) Steven)
- Часто в Гірському Криму. Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009] та Європейського червоного списку.

ASTRAGALUS L.

- Astragalus albicaulis** DC. (*Astragalus dealbatus* Pall., nom. illeg.; *Astragalus glaucus* M.Bieb.; *Astragalus tarchancuticus* Boriss.)
- Зрідка в басейнах річок Сіверського Дінця і Міусу, а також в Криму. Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *A. glaucus* M.Bieb.
- Astragalus arenarius** L. (*Astragalus arenarius* L. forma *linearis* Stank.; *Philammos arenarius* (L.) Steven; *Tragacantha arenaria* (L.) Kuntze)
- Зрідка в лісових і лісостепових районах України, а також в Криму. Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], списку рідкісних рослин Чернігівської та Полтавської областей.
- Astragalus asper** Jacq. (*Astragalus asper* Jacq. forma *karpatii* Soó; *Pedina aspera* (Jacq.) Steven; *Solenotus asper* (Jacq.) Steven; *Tragacantha aspera* (Jacq.) Kuntze)
- В Західному, Правобережному, Лівобережному та Донецькому Лісостепу, а також в Криму.
- Astragalus australis** (L.) Lam. (*Astragalus krajinae* Domin; *Phaca australis* L.; *Tragacantha australis* (L.) Kuntze)
- Дуже рідко в Карпатах (хребет Свидовець: гори Драгобрат і Близниця), Мармароські Альпи (гори Велика Ненеска, Черногора). Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *A. krajinae* Domin.
- Astragalus austriacus** Jacq. (*Astragalus cretaceus* Pall.; *Craccina austriaca* (Jacq.) Steven; *Oxytropis taurica* Pers. ex DC.; *Tragacantha austriaca* (Jacq.) Kuntze)
- На півдні Лісостепу, в Степу а також в Криму (передгір'я).
- Astragalus brachylobus** DC. (*Astragalus virgatus* Pall. forma *subbrachylobus* Dubovik.; *Tragacantha brachyloba* (DC.) Kuntze)
- В Криму [SYTEN, 2009].
Astragalus brachylobus DC. для Криму наводять також А.Г. Борисова [BORYSSOVA, 1960], І.В. Крюкова [КРЮКОВА, 1961] та Л.І. Васильєва [VASSILJEVA, 1987]. О.М. Дубовик, вивчаючи флору астрагалів Криму, особини вказаної відміни в гербарії KW номінувала як *A. virgatus* Pall. f. *subbrachylobus* Dubovik.
- Astragalus buchtormensis** Pall. (*Astragalus henningii* (Steven) Boriss.; *Astragalus novoascanicus* Klokov; *Myobroma henningii* Steven)
- Спорадично в різнотравно-типчакowo-ковилових степах, рідше в типчакowo-ковилових степах, а також рідко в Криму (Тарханкутський півострів, урочище Джангуль; Керченський півострів, мис Казантип). Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *A. henningii* (Steven) Boriss.
- Astragalus calycinus** M.Bieb. (*Saccocalyx calycinus* (M.Bieb.) Steven; *Tragacantha calycina* (V.Bieb.) Kuntze)
- На крайньому сході України (Луганська область).
Новий для флори України вид, виявлений в окол. селища Дорошеве в межах міста Краснодона Луганської області [PEREGRYM et al., 2013]. Вид раніше був відомий лише з території Нижнього

Дону, Калмикії, Передкавказзя, Кавказу та Закавказзя. Найближчі до виявленого локалітету в Україні популяції виду знаходяться в межах Ростовської області, Ставропольського краю та Калмикії Російської Федерації, де проходить північна межа ареалу *A. calycinus*.

Astragalus cicer L. (*Cystium cicer* (L.) Steven)

- Спорадично по всій Україні.

Astragalus contortuplicatus L.

- Зрідка на півдні Степу, в плавнях Дніпра, подах (Асканія-Нова), дельті Дунаю.

Astragalus corniculatus M.Bieb.

- Звичайно на півдні Лісостепу, в Степу та в Криму (західна частина степової зони).

Astragalus cornutus Pall. (*Astragalus cretophilus* Klokov; *Astragalus odessanus* Besser; *Tragacantha cornuta* (Pall.) Kuntze)

- Зрідка в Причорномор'ї, між Дністром і Дніпром, а також в Криму. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009] під двома назвами – як *A. cretophilus* Klokov та *A. odessanus* Besser.

Astragalus danicus Retz. (*Astragalus hypoglottis* auct. non L.)

- Зрідка в лісостепових районах України; наводиться також для Криму [POWO, 2021].

Astragalus dasyanthus Pall. (*Alopecias dasyanthus* (Pall.) Steven; *Tragacantha dasyantha* (Pall.) Kuntze)

- Часто в лісостепових і північних степових районах України, зрідка на півдні Степу, дуже рідко в Криму (окол. с. Привітне Алуштинської міськради). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus dolichophyllus Pall. (*Tragacantha dolichophylla* (Pall.) Kuntze)

- Зрідка в степових районах материкової частини України та в Криму.

Astragalus exscapus L. (*Myobroma exscapa* (L.) Steven; *Tragacantha exscapa* (L.) Kuntze)

- Дуже рідко в Західному Лісостепу (с. Розівка Красноокнянського району Одеської області) та в Правобережно-Злаковому Степу (сmt. Тарутине Тарутинського району Одеської області); наводиться також для Криму [POWO, 2021]. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus fragrans Willd. (*Astragalus resupinatus* M.Bieb.; *Astragalus wilhelmsii* Fisch. ex Ledeb.; *Proselias resupinatus* (M.Bieb.) Steven; *Solenotus resupinatus* (M.Bieb.) Steven; *Tragacantha resupinata* (M.Bieb.) Kuntze)

- В Криму (околиці м. Алушти: урочище Алабач, південний схил Бабуган-яйли, сосновий ліс на висоті 1250 м над р. м.).

Astragalus galegiformis L. (*Glycyphylla galegiformis* (L.) Steven; *Tragacantha galegiformis* (L.) Kuntze)

- Дуже рідко в лісостепових районах України. Вид наводиться за гербарними зразками А. Андржейовського, що зберігаються в колекції В.Г. Бессера (KW). Нові дані про його поширення в Україні відсутні.

Astragalus glycyphylloides DC. (*Astragalus uliginosus* M.Bieb.; *Glycyphylla glycyphylloides* (DC.) Steven; *Tragacantha glycyphylloides* (DC.) Kuntze)

- Зрідка в центральній частині Гірського Криму і в Старобільському Злаково-Лучному Степу (Новопсковське лісництво Старобільського лісгоспзагу та Біловодське лісництво Деркульського лісгоспзагу Луганської області).

Astragalus glycyphyllos L.

- Зрідка в Карпатах та на півдні Степу; звичайно в лісових, лісостепових районах України та в Гірському Криму; спорадично на півночі Степу.

Astragalus guttatus Banks & Sol. (*Astragalus striatellus* Pall. ex M.Bieb.; *Feidantus striatellus* (Pall. ex M.Bieb.) Steven)

- Дуже рідко в Присивашші (острови Куюк-Тук, Чурюк Генічеського району Херсонської області) та в Криму: ПБК (західна і східна частини: урочище «Батиліман», Морське, Феодосія, мис Меганом, Судак); Керченський півострів. В Криму трапляється в двох формах: з прямостоячими і лежачими стеблами.

Astragalus hamosus L. (*Ankylotus hamosus* (L.) Steven; *Astragalus brachybius* Steven; *Astragalus brachyceras* Ledeb.)

- Звичайно в Криму. Вид дуже поліморфний. В Криму зростають мезофільна прямостояча і ксерофільна лежача форми.

Astragalus hypanicus Krytzka ~ **Astragalus pallescens** M.Bieb.

- Зрідка в Степу (у пониззі річок Південний Буг та Тилігул). Видовий статус сумнівний.

Astragalus macropus Bunge (*Astragalus olgianus* Krytzka; *Astragalus pseudomacropus* Knajz. & Kulikov)

- Зрідка на південному сході України.

Astragalus monspessulanus L. (*Proselias monspessulanus* (L.) Steven; *Tragacantha monspessulana* (L.) Kuntze)

- Спорадично в Західному Лісостепу; наводиться також для Криму [POWO, 2021]. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus monspessulanus в широкому розумінні має середземноморський ареал з іррадіацією в Середню Європу і характеризується значним поліморфізмом за формою та розмірами плодів і листочків, загальним габітусом та іншими ознаками. Географічна раса, яка поширена в Україні найближча до *A. macedonicus* Heldr. & Hadji. В персональній колекції І.Ф. Шмальгаузена (KW) зберігається зразок виду з Дністровського лиману («Бессарабия, Шаба-Буغاز. 23.05.1888»), але на сьогодні це місцезнаходження в природі не підтвержене.

Astragalus onobrychis L. (*Astragalus borysthenticus* Klokov; *Astragalus microphyllus* Besser ex Steud.; *Astragalus moldavicus* (DC.) Steud.; *Astragalus pseudonobrychis* Andrz.; *Macrosema onobrychys* (L.) Steven; *Tragacantha onobrychis* (L.) Kuntze)

- Звичайно в лісостепових і степових районах України та в Криму (ПБК). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *A. borysthenticus* Klokov.

Astragalus oxyglottis Steven ex M.Bieb.

- На Південному березі Криму, досить часто. Варіює за опушенням бобів (від голих до сіро-опушених).

Astragalus pallescens M.Bieb. (*Astragalus cinereus* Besser; *Solenotus pallescens* (M.Bieb.) Steven; *Tragacantha pallescens* (M.Bieb.) Kuntze)

- Спорадично в Лісостепу, Степу і Криму (причорноморсько-нижньодонський ендемік).

Astragalus physodes L. [*Astragalus physodes* L. subsp. *physodes*] (*Astragalus pallasii* Fisch.; *Astragalus suprapilosus* Gontsch.; *Astragalus physodes* L. var. *tauricus* Pall.; *Cystium macrophysa* Steven; *Cystium physodes* (L.) Steven; *Xerophysa physodes* (L.) Steven)

- В Східному Криму (досить часто між Судаком і Феодосією, наводиться для околиць Сімферополя).

Astragalus ponticus Pall. (*Alopecias ponticus* (Pall.) Steven; *Tragacantha pontica* (Pall.) Kuntze)

- В Лісостепу, зрідка; в Степу, спорадично, а також в Криму, зрідка. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus pseudotataricus Boriss (*Astragalus abruptus* Krytzka)

- В Причорномор'ї.

Ознаки, за якими *A. abruptus* Krytzka відрізняється від *A. pseudotataricus* Boriss. (помітно здутою, з мішкоподібною основою, порівняно широкою чашечкою з довгими зубцями (а не трубчастою), значно ширшими і коротшими, 20-26 мм завд., плодами (у *A. pseudotataricus* довжина плода досягає 30-40 мм), а також пурпуровим віночком (а не блідожовтого або блідорожевого кольору) не є витриманими і вкладаються у такі *A. pseudotataricus*, що є свідченням недоцільності надання видового статусу *A. abruptus* Krytzka.

Astragalus pubiflorus DC. (*Astragalus exscapus* L. subsp. *pubiflorus* (DC.) Soó)

- Спорадично в Лісостепу та на Правобережжі Степу; звичайно в лівобережних степових районах; наводиться також для Криму [YENA, 2012]. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus reduncus Pall. (*Astragalus concavus* Boriss.; *Astragalus similis* Boriss.; *Proselias reduncus* (Pall.) Steven)

- Зрідка в Степу та в Криму (мм. Евпаторія, Саки, гора Карадаг, смт Коктебель, Феодосія, Керченський півострів). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus rupifragus Pall. (*Astragalus rupifragus* Pall. var. *caulescens* Pall.; *Astragalus sareptanus* A.K.Becker; *Astragalus testiculatus* auct., non Pall.; *Myobroma rupifraga* (Pall.) Steven)

- В південно-східній частині України, дуже рідко (одне місцезнаходження: між містом Стаханов (кол. Кадіївка) і м. Ірміно Луганської області), а також в Гірському Криму, досить звичайно та в Кримському степу (Керченський півострів), зрідка. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *A. sareptanus* A.K.Becker.

Astragalus setosulus Gontsch.

- Дуже рідко в Криму (ПБК: мис Айя, гора Демерджи, гора Свіданіє, околиці с. Привітне, околиці с. Межиріччя на р. Ай-Серез, околиці Судака). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], Європейського червоного списку, Червоного списку МСОП та Додатку 1 Бернської конвенції.

Astragalus sinaicus Boiss. (*Astragalus cruciatus* Bunge)

- Зрідка на Південному березі Криму (околиці Севастополя, від Балаклави до Гурзуфу).

Astragalus subuliformis DC. (*Astragalus macrocarpus* Pall.; *Astragalus subulatus* Pall. 1800, p. p., non Desf. 1799; *Philammos subulatus* Steven).

- Зрідка в Криму (східна частина). Вид поширений лише в Східному Криму. В інших районах Криму заміщується *A. ucrainicus* Popov & Klokov.

Astragalus sulcatus L. (*Craccina sulcata* (L.) Steven)

- Спорадично в лісостепових і степових районах України, а також в Криму [YENA, 2012].

Astragalus tanaiticus K.Koch

- Дуже рідко в басейні Сіверського Дінця (Луганська область, в гирлі річки Деркул; Слов'яносербський район, хутір Кряківка). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], Європейського Червоного списку, Червоного списку МСОП та Додатку 1 Бернської конвенції. Ендемік, ареал якого пов'язаний з пісками басейну Сіверського Дінця.

Astragalus tenuifolius L. (*Astragalus tauricus* Pall.; *Craccina taurica* (Pall.) Steven)

- В Криму (Тарханкутський півострів, Гірський Крим, передгір'я).

Astragalus testiculatus Pall. (*Ailuroschia testiculata* (Pall.) Steven; *Myobroma testiculata* (Pall.) Steven)

- Дуже рідко на крайньому сході Лісостепу, а також наводиться для Криму (YENA, 2012). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Astragalus ucrainicus Popov & Klokov (*Astragalus subuliformis* auct., non DC., p. p.)

- Звичайно на сході Лісостепу і в Криму.

Astragalus utriger Pall. (*Myobroma utrigera* (Pall.) Steven)

- В Криму (Тарханкутський півострів, Керченський півострів, гора Опук; передгір'я: від Старого Криму до Феодосії, ПБК), досить часто.

Astragalus varius S.G.Gmel.

Вид дуже мінливий за багатьма ознаками, зокрема, за формою листочків (від еліптичних до ниткоподібних), ступенем здерев'яніння пагонів, розмірами віночка, довжиною квітконосів та ін. Однією з таких відокремлених форм виду є локальна раса з приморських пісків між м.м. Євпаторія і Саки, яка описана як subsp. *eupatoricus* Sytin [SYTIN, 2009].

a. **Astragalus varius** S.G.Gmel. subsp. **eupatoricus** Sytin (*Astragalus brachylobus* auct. non DC.)

- Зрідка в Криму, між містами Євпаторія і Саки.

b. **Astragalus varius** S.G.Gmel. subsp. **varius** (*Astragalus ammophilus* M.Bieb. ex Besser; *Astragalus virgatus* Pall., nom. illeg.; *Solenotus virgatus* (Pall.) Steven)

- На півдні Лісостепу і в Степу, звичайно, в Криму рідше (Арабатська Стрілка, Тарханкутський та Керченський півострови).

Astragalus vesicarius L. [*Astragalus vesicarius* L. subsp. *vesicarius*] (*Astragalus albidus* Waldst. & Kit.; *Astragalus pseudoglaucus* Klokov; *Astragalus vesicarius* L. subsp. *albidus* (Waldst. & Kit.) Kouharov & D.K.Pavlova)

- На заході Лісостепу та в Степу.

Astragalus visunicus Kuczer.

- Дуже рідко на Правобережжі Степу (північнопричорноморський ендемік).

Astragalus zingeri Korsh.

- В південно-східній частині України, дуже рідко (с. Новосвітлівка Краснодарського району Луганської області). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009]. Для флори України наводяться також **Astragalus alpinus** L.: для Закарпаття [YAKOVLEV et al, 1996; POWO, 2021] та **Astragalus bungeanus** Boiss. (*Astragalus aduncus* M.Bieb.) – для Криму [HOLUBEV, 1995; YENA, 2012], але ці дані вимагають підтвердження.

BITUMINARIA Heist. ex Fabr.

Bituminaria bituminosa (L.) C.H.Stirt. (*Psoralea bituminosa* L.)

- У Гірському Криму.

CALOPHACA Fisch.

Calophaca wolgarica (L.f.) Pall. ex Fisch. (*Adenocarpus wolgensis* Spreng.; *Colutea wolgarica* (L.f.) Lam.; *Cytisus wolgaricus* L.f.)

- На південному сході України та в Криму (Тарханкутський півострів). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

CARAGANA Lam.

*!**Caragana arborescens** Lam. (*Caragana fruticosa* (Pall.) Besser; *Robinia caragana* L.)

- Широко культивується у садах, парках, лісосмугах, вздовж доріг, нерідко дичавіє. По всій Україні. Культивується з XVIII століття. Рослини успішно акліматизувалися, дають самосів та дичавіють. На Україні вид представлений численними садовими різновидами та формами [КОКНО et al., 1986].

Caragana frutex (L.) K.Koch (*Robinia frutescens* L., nom. illeg.; *Robinia frutex* L.)

- Переважно в степовій зоні, рідше на півдні Лісостепу, а також в Криму. Дуже поліморфний вид. Розрізняють північні популяції та культивари до 1,5 м заввишки з великими листочками var. **latifolia** (DC.) C.K.Schneid., та південні популяції з сухих степів рослини нижчі та мілкіші за розміром, до 60 см заввишки, нерідко з розсіяно-волосистими біля середньої жилки листочками var. **xerophytica** C.K.Schneid.

Caragana mollis (M.Bieb.) Besser (*Caragana frutescens* (L.) DC. var. *mollis* (M.Bieb.) DC.; *Caragana frutex* auct. non K.Koch, p. min. p.; *Robinia mollis* M.Bieb.)

- Зрідка і переважно в степовій зоні та в Криму (Тарханкутський півострів).

Caragana scythica (Kom.) Pojark. (*Caragana grandiflora* DC. var. *scythica* Kom.; *Caragana grandiflora* auct. non DC.; *Caragana pygmaea* auct. non DC.)

- Рідко у південній та південно-східній степовій частині України та в передгір'ях Криму (околиці с. Самохвалова Бахчисарайського р-ну). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

В культурі відомі також інші види роду: **Caragana aurantiaca** (L.) DC., **Caragana grandiflora** (M.Bieb.) DC., **Caragana spinosa** (L.) Vahl ex Hornem., **Caragana microphylla** Lam., **Caragana pygmaea** (L.) DC.

CHAMAECYTISUS Link

Chamaecytisus albus (Hacq.) Rothm. (?*Chamaecytisus albus* (Hacq.) Rothm. var. *bucovinensis* (Simonk.) E.D.Wissjul.; *Cytisus albus* Hacq.; *Cytisus leucanthus* Waldst. & Kit., p. p.; *Cytisus variabilis* Pacz., non Błocki)

- В Закарпатті, Західному Лісостепу (Прут-Дністровське межиріччя, Передкарпаття, рідко; Поділля, звичайно). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus austriacus (L.) Link (*Cytisus austriacus* L.)

- Переважно у лісостепових та в південній частині степових районах, рідше в лісових; в Криму лише в культурі.

Chamaecytisus blockianus (Pawl.) Klásk. (*Cytisus blockianus* Pawł.; *Cytisus blockii* V.I.Krecz.; *Cytisus leucanthus* Eichw., p. p., non Waldst. & Kit.; *Cytisus kernerii* Błocki, 1895, non Schultz, Kanitz & Knapp., 1866; *Cytisus variabilis* Błocki; *Chamaecytisus litwinowii* auct. non (Krecz.) Klásk.)

- Переважно у південній частині Західного Лісостепу та в південно-східній частині Правобережного Лісостепу, окремі локалітети відомі з Розточчя-Опілля. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus borysthenticus (Gruner) Klásk. (*Cytisus biflorus* subsp. *borysthenticus* (Gruner) Pacz.; *Cytisus biflorus* Besser, p. p., non L'Herit.; *Cytisus borysthenticus* Gruner)

- В лісостепових та степових районах, переважно на Лівобережжі.

Chamaecytisus elongatus (Waldst. & Kit.) Link (*Chamaecytisus glaber* (L.f.) Rothm.; *Chamaecytisus glaber* (L.f.) Rothm. var. *elongatus* (Waldst. et Kit.) Tzvelev; *Cytisus*

elongatus Waldst. & Kit.; *Cytisus glaber* (L.f.) Rothm., p. p.; *Cytisus hirsutus* L. subsp. *elongatus* (Waldst. & Kit.) Briq.; *Cytisus ratisbonensis* Schaeff. subsp. *elongatus* (Waldst. & Kit.) Gams)

• В Закарпатті, дуже рідко. Вид уключено до Червоного списку Закарпатської області.

Chamaecytisus graniticus (Rehman) Rothm. (*Chamaecytisus austriacus* auct., non (L.) Link; *Chamaecytisus scrobiszewskii* (Pacz.) Klásk.; *Cytisus austriacus* (L.) Link *β-leucanthus* Schmalh., p. p.; *Cytisus graniticus* Rehman; *Cytisus scrobiszewskii* Pacz.)

• В Правобережному Злаковому Степу, у межиріччі Південного Бугу та Дніпра. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus leiocarpus (A.Kern.) Rothm. (*Cytisus elongatus* Baumg., p. p., non Waldst. & Kit.; *Cytisus hirsutus* L. subsp. *leiocarpus* (A.Kern.) Briq.; *Cytisus leiocarpus* A.Kern.; *Cytisus subleiocarpus* Simk.)

• В Закарпатті, дуже рідко (за даними Гербарію УУ єдине місцезростання в регіоні: «Закарпатська рівнина (с. Оноківці [околиця Ужгорода], 1966, Е. Товт»).

Chamaecytisus lindemannii (V.Krecz.) Klásk. (*Cytisus elongatus* Lindem., non Waldst. & Kit.; *Cytisus lindemannii* V.I.Krecz.)

• Переважно в лісових та лісостепових районах, рідше в Степу.

Chamaecytisus paczoskii (V.I.Krecz.) Klásk. (*Cytisus paczoskii* V.I.Krecz.)

• В Західному Лісостепу. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus pineticola Ivczenko (*Chamaecytisus zingeri* auct. non (Nenuk. ex Litv.) Klásková; *Cytisus zingeri* auct. non (Nenuk. ex Litv.) V.Krecz. p. min. p.)

• В південно-східній частині Українського Полісся; імовірно, має ширше поширення.

Chamaecytisus podolicus (Błocki) Klásk. (*Cytisus leucanthus* Besser, p. p., non Waldst. & Kit.; *Cytisus podolicus* Błocki; *Cytisus variabilis* Błocki, p. p., nom. illeg.)

• В Західному Лісостепу (східнокарпатсько-подільський реліктовий ендемік). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus polytrichus (M.Bieb.) Rothm. ~ **Chamaecytisus hirsutus** (L.) Link (*Cytisus hirsutus* M.Bieb. subsp. *polytrichus* (M.Bieb.) Ponert (quoad pl. taur.); *Cytisus polytrichus* M.Bieb.)

• В Криму (ПБК).

Chamaecytisus ratisbonensis (Schaeff.) Rothm. (*Cytisus biflorus* Ledeb. (quoad pl. Cherson.), non L'Hér.; *Cytisus biflorus* b *minor* Schmalh., non W.D.J.Koch.; *Cytisus hirsutus* L. subsp. *ratisbonensis* (Schaeff.) Briq.; *Cytisus lithuanicus* Gilib. nom. inval.; *Cytisus pubescens* Gilib., nom. inval.; *Cytisus ratisbonensis* Schaeff.)

• Переважно в лісових районах (Західне Полісся), рідко в Степу.

Chamaecytisus rochelii (Wierzb. ex Grisaeb. & Schenk) Rothm. (*Chamaecytisus austriacus* subsp. *austriacus* var. *rochelii* (Wierz. ex Grisaeb. & Schenk) Cristof., p. p.; *Cytisus rochelii* Wierzb. ex Grisaeb. & Schenk; *Cytisus supinus* L., p. p.)

• В Західному Лісостепу (Прут-Дністровське межиріччя та Передкарпаття, дуже рідко). Можливо зростає також на Закарпатті [РІФКО, 2008]. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Chamaecytisus ruthenicus (Fisch. ex Woł.) Klásk. (*Chamaecytisus kreczetoviczii* (E.D.Wissjul.) Holub; *Chamaecytisus ratisbonensis* (Schaeff.) Rothm. subsp. *ruthenicus* (Fisch. ex Woł.) Zielinsky; *Cytisus biflorus* auct. non L'Herit: Ledeb.; *Cytisus comminis* Lindem., nom. nud.; *Cytisus kreczetoviczii* E.D.Wissjul.; *Cytisus ratisbonensis* Schaeff. subsp. *ruthenicus* (Fisch. ex Woł.) Syr.; *Cytisus ruthenicus* Fisch. ex Woł.)

• По всій території, крім високогірних районів та степової зони (Полинкового Степу).

?**Chamaecytisus supinus** (L.) Link (*Chamaecytisus aggregatus* (Schur) Czerep.; *Chamaecytisus supinus* (L.) Link subsp. *aggregatus* (Schur) A.Löve & D.Löve, p. p.; *Cytisus aggregatus* Schur; *Cytisus capitatus* Asch. & Graebn., non Scop.; *Cytisus hirsutus* auct. non L.; *Cytisus supinus* L., p. p.; *Cytisus supinus* subsp. *aggregatus* (Schur) Fodor)

- Наводиться для Західного Лісостепу (Прут-Дністровське межиріччя та Передкарпаття, дуже рідко). Місцезростання виду в Україні не підтверджується протягом тривалого часу. На думку Н.Н. Цвельова [TZVELEV, 1987a] вид, можливо, помилково наводиться замість *Chamaecytisus podolicus* (Błocki) Klásk.

Chamaecytisus triflorus (Lam.) Skalická ~ *Chamaecytisus hirsutus* (L.) Link (*Chamaecytisus hirsutus* (L.) Link subsp. *leucotrichus* (Schur) Ponert; *Chamaecytisus hirsutus* auct. non (L.) Link; *Chamaecytisus leucotrichus* (Schur) Czerep.; *Cytisus hirsutrus* L. var. *leucotrichus* Schur; *Cytisus leucotrichus* (Schur) Schur)

- В Закарпатті, дуже рідко.

Chamaecytisus wulfii (V.Krecz.) Klásk. (*Cytisus wulfii* V.Krecz.)

- В Криму (Південний берег Криму). Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Для Закарпаття і Криму, як культивованій вид наводиться також ***Chamaecytisus purpureus** (Scop.) Link, з рожевими квітками.

CHRYSASPIS Desv. [*Trifolium* L.] (див. примітку до роду *Amoria*)

Chrysaspis aurea (Poll.) Greene [*Trifolium aureum* Poll.] (*Trifolium agrarium* L. 1753, p. p., nom. ambig.; *Trifolium strepens* Crantz)

- В усіх районах материкової частини України (на півдні у степовій зоні рідко), а також в Криму (південь).

Chrysaspis badia (Schreb.) Greene [*Trifolium badium* Schreb.]

- Відомий лише єдиний локалітет: Закарпатська область, Рахівський район, гора Близниця. Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], як *Trifolium badium* Schreb.

Chrysaspis campestris (Schreb.) Desv. [*Trifolium campestre* Schreb.] (*Trifolium agrarium* L., p. p.; *Trifolium procumbens* L. nom. utique rej. prop.)

- Повсюдно, у степовій зоні здебільшого як синантропна рослина.

Chrysaspis dubia (Sibth.) Desv. [*Trifolium dubium* Sibth.] (*Trifolium filiforme* L. 1755, Fl. Suec. ed. 2: 261, non Sp. Pl., p. p.; *Trifolium minus* Sm.)

- В усіх районах; в Криму лише на півдні.

Chrysaspis grandiflora (Schreb.) Hendrych [*Trifolium grandiflorum* Schreb.] (*Trifolium speciosum* Willd.; *Trifolium gussonei* Tineo)

- В Криму (Південне узбережжя: підніжжя гори Аюдаг).

Chrysaspis patens (Schreb.) Holub [*Trifolium patens* Schreb.]

- В Україні вид відомий лише на Закарпатті (гербарні збори зберігаються в Києві (KW) та Санкт-Петербурзі (LE)).

Chrysaspis spadicea (L.) Greene [*Trifolium spadiceum* L.] (*Trifolium montanum* L. 1753: 772, No. 37, non 1753: 770, No. 29.

- В Лісовій та Лісостеповій зонах, звичайно; у Степу рідко.

Є.Г. Бобров [BOBROV, 1987a] розглядає цей вид як гірську рослину, що почала заселяти рівнинні області, просуваючись за відступанням льодовика. Вид найбільш споріднений з *Trifolium rutidoseminum* Boiss., що зростає в горах Кавказу, та *Chrysaspis badia* (Schreb.) Greene (= *Trifolium badium* Schreb.), поширеним у горах Середньої й Південної Європи (в Україні у Карпатах).

CICER L.

***Cicer arietinum** L. (*Cicer sativum* Schkuhr)

- Культивується як харчова і кормова рослина по всій території України.

CLADRASTIS Raf.

1. ***Cladrastis kentukea** (Dum.Cours.) Rudd (*Cladrastis fragrans* Raf.; *Cladrastis luttea* (F.Michx.) K.Koch; *Sophora kentukea* Dum.Cours.; *Virgilia lutea* F.Michx.).

- Культивується в садах та парках, особливо в Криму.

COLUTEA L.

***Colutea arborescens** L.

- Культивується на півдні України, особливо в Криму.

Colutea cilicica Boiss. & Balansa

- В Криму (на північному та південному макросхилах Кримських гір), а також нерідко культивують у садах та парках.

Colutea orientalis Mill.

- В Криму (на південному макросхилі Кримських гір).

CORONILLA L.

Coronilla coronata L. (*Coronilla montana* Scop.; *Coronilla valentina* Lam.)

- В Західному Лісостепу, Розточі-Опіллі та в Гірському Криму.

Coronilla scorpioides (L.) W.D.J.Koch (*Arthrolobium scorpioides* (L.) Desv.; *Arthrolobium tauricum* Kalen.; *Astrolobium scorpioides* (L.) DC.; *Ornithopus scorpioides* L.)

- В Криму (гори, ПБК).

CRIMEA Vassilcz. [**MEDICAGO** L.]

Crimea cretacea (M.Bieb.) Vassilcz. [*Medicago cretacea* M.Bieb.] (*Melilotoides cretacea* (M.Bieb.) Soják; *Melissitus cretaceus* (M.Bieb.) Latsch.; *Trigonella cretacea* (M.Bieb.) Grossh.)

- В Криму (Кримський Степ, Гірський Крим, передгір'я, ПБК).

CROTALARIA L.

*Crotalaria juncea L.

- На полях як культурна рослина. В південних районах України.

DORYCNIUM Mill. [**LOTUS** L.]

За молекулярно-філогенетичними даними, *Dorycnium* Mill. філогенетично вкорінений серед представників роду *Lotus* L. (у широкому розумінні), тому його визнання окремим родом принаймні проблематичне [ALLAN, PORTER, 2000; DEGTJAREVA et al., 2003, etc.]. У разі включення нижченаведених видів до роду *Lotus*, правильними назвами для них мають бути, відповідно, *Lotus graecus* L., *Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein та *Lotus dorycnium* L.

Dorycnium graecum (L.) Ser. [*Lotus graecus* L.] (*Bonjeania graeca* (L.) Griseb.; *Dorycnium latifolium* Willd.)

- В Криму (гори, ПБК).

Dorycnium herbaceum Vill. [*Lotus herbaceus* (Vill.) Jauzein] (*Dorycnium intermedium* Ledeb.; *Dorycnium pentaphyllum* Scop. subsp. *herbaceum* (Vill.) Rouy)

- В Криму та на Закарпатті.

Dorycnium pentaphyllum Scop. [*Lotus dorycnium* L.] (*Dorycnium pentaphyllum* subsp. *germanicum* (Gremli) Gams; *Dorycnium pentaphyllum* Scop. subsp. *suffruticosum* (Gremli) Rouy, in nota.; *Dorycnium suffruticosum* Vill. var. *sericeum* (Neilr.) G.Beck)

- В Карпатах.

EREMOSPARTON Fisch. & C.A.Mey.

*Eremosparton aphyllum (Pall.) Fisch. & C.A.Mey. (*Spartium aphyllum* Pall.)

- Культивують в Криму.

ERVILIA Link [**VICIA** L.]

До роду *Ervilia* Link включено види чотирьох секцій парафілетичного роду *Vicia* L.: *Ervilia* (Link) W.D.J.Koch, *Ervoides* (Godr.) Kupicha, *Lenticula* (Endl.) Asch. & Graebn. та *Trigonellopsis* Kupicha (остання у флорі України відсутня), що підтверджується молекулярно-філогенетичними дослідженнями, види яких сформували кладу, сестринську до всіх інших *Fabae* (98% BS). Їх дивергенція від найбільш близьких родичів, яким є *V. sylvatica* L., могла відбуватися 11.2–5.0 млн років тому [SCHÄFER et al., 2012]. *Vicia sylvatica* L., яка знаходиться в одній кладі разом з видами названих секцій, ми вважаємо за доцільне не включати до складу роду *Ervilia*, оскільки вона суттєво відрізняється габітуально і морфологічно від видів *Ervilia*.

Ervilia hirsuta (L.) Opiz [*Vicia hirsuta* (L.) S.F.Gray] (*Ervum hirsutum* L.).

- Звичайно по всій Україні. Варіює за висотою стебел, довжиною листочків, кількістю зубчиків на прилистках, кількістю квіток у суцвітті, густотою опушення бобів.

Ervilia loiseleurii (M.Bieb.) H.Schaef., Coulot & Rabaute [*Vicia loiseleurii* (M.Bieb.) Lindb.] (*Ervum loiseleurii* M.Bieb.; *Vicia meyeri* Boiss.; *Vicia litvinovii* Boriss., nom. illeg.; *Vicia pubescens* auct. non Link., p. p.)

- В Гірському Криму (Гірський Крим, Південний берег Криму), дуже рідко (від м. Севастополя до м. Алушти).

*!**Ervilia sativa** Link [*Vicia ervilia* (L.) Willd.] (*Ervum ervilia* L.)

- Зрідка культивується як кормова рослина або трапляється як заносне по узбіччях доріг, в населених пунктах. Відомо зі сходу України (Луганська область). Варіює за висотою стебел, довжиною листочків, кількістю зубчиків на прилистках, кількістю квіток у суцвітті, густотою опушення бобів.

В літературі, під назвою *Vicia articulata* Hornem. (1807, Enum. Pl. Hort. Hafn.: 41; id. 1815, Hort. Hafn. 2: 690) [= *Vicia monanthos* (L.) Desf. (1799, Fl. Atl. 2: 165), non Retz (1783)], наводився ще один вид цього роду – **Ervilia articulata** (Hornem.) H.Schaef., Coulot & Rabaute. Раніше ці рослини культивувалися в західних регіонах України під назвою «чорна сочевиця». Від близького *Ervilia sativa* Link (= *Vicia ervilia* (L.) Willd.) відрізняється різними за морфологією в кожній парі прилистками (один з них лінійний, цілокрайний, сидячий, другий – напівстрілоподібний, пальчаторозсічений на щетиноподібні частки, на короткій ніжці), а також довшим віночком (10–14 мм завдовжки) та бобами, зі слабше вираженими перетяжками між насінинами.

ERVUM L. [*VICIA* L.]

Молекулярно-філогенетичні дослідження [SCHÄFER et al., 2012] підтверджують правомірність виділення секції *Ervum* роду *Vicia* в окремий рід *Ervum*, яка виявилася сестринською кладою до всіх видів роду *Lathyrus* L. (окрім *L. saxatilis* (Vent.) Vis.), а також родів *Pisum* L. та *Vavilovia* A.Fed. (98% BS) які, за авторами, слід включити до складу роду *Lathyrus*.

Ervum tenuissimum M.Bieb. [*Vicia tenuissima* (M.Bieb.) Schinz & Thell.] (*Vicia gracilis* Loisel.; *Vicia laxiflora* auct. non Brot)

- У Гірському Криму, на яйлі і Південному березі Криму.

Ervum tetraspermum L. [*Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.]

- Звичайно по всій Україні, окрім високогір'я Карпат та приморських районів, а також в Криму. Для Криму вказувався ще один вид – **Ervum pubescens** DC. [= *Vicia pubescens* (DC.) Link], але документального підтвердження немає. Від близького *E. tetraspermum* L. (*Vicia tetrasperma* (L.) Schreb.) відрізняється короткоопушеними зав'яззю і бобами, а також довшими вузьколанцетними зубцями чашечки, що дещо перевищують її трубку.

GALEGA L.

Galega officinalis L. (*Galega patula* Steven)

- В Україні зростає на півдні Лісостепу та в Степу, наводиться також для Закарпатської області.

GENISTA L.

Genista albida Willd. (*Genista pilosa* Ledeb., non L.)

- В Криму: Гірський Крим (передгір'я, Головне пасмо Кримських гір), ПБК (між мисом Айя та м. Судаком, гори Аю-Даг, Кастель).

Поліморфний вид, що потребує подальшого дослідження. Зі складу *Genista albida* було виділено низку таксонів видового й внутрішньовидового рангу за характером опушення листків та розмірами чашечки, але ці ознаки не є чіткими. Питання щодо статусу цих ендемічних для флори Криму видів з групи *Genista albida* aggr. (**Genista juzepchukii** Tzvelev, **Genista godetii** Spach, **Genista verae** Juz.) на сьогодні ще остаточно не вирішено. Можна лише константувати морфологічні відміни між названими видами, виходячи з їх діагнозів. *Genista juzepchukii* Tzvelev відрізняється від типового *G. albida* Willd. листками, голими, рідше з поодинокими волосками на верхній поверхні і шовковисто опушеними довгими притиснутими волосками на нижній поверхні листків. *Genista godetii* Spach (= *G. albida* Willd. var. *godetii* (Spach) Boiss.) відрізняється від *G. albida* Willd. s. str. шовковистими знизу листками, опушеними довгими притиснутими волосками (у *G. albida* листки знизу повстисті від досить довгих відстовбурчених волосків), а *Genista verae* відрізняється від типового *G. albida* листками, голими, рідше з поодинокими волосками на верхній поверхні (як і *G. juzepchukii*), але квітконіжки, чашечки і боби притиснуто-

волосисті (у *G. juzepchukii* квітконіжки, чашечки і боби мохнато-волосисті, опушені відстовбурченими волосками); від *G. scythica* відрізняється більшими квітками (14–15 мм, а не 12–14 мм завд.) і довшими квітконіжками (2–6 мм, а не 1–3 мм), а від всіх інших таксонів спорідненості *G. albida* agg. відрізняється також характером росту – це карликовий куцз з припіднятими і прямостоячими пагонами до 40 см завв., а не як куцзик (як інші таксони) з розпростертими і припіднятими пагонами 5–10(25) см завв.

Genista depressa M.Bieb. (*Genista tinctoria* L. var. *decumbens* Ledeb., p. p.; *Genista tinctoria* L. var. *depressa* (M.Bieb.) Schmalh., p. p.; *Genista tinctoria* auct. non L., p. min. p.)

- В Гірському Криму.

Близькою до *G. depressa* є описана з Криму О.М. Дубовик [ДУБОВИК, 1991] **Genista taurica** Dubovik (*Genista depressa* M.Bieb. var. *cretaceus* Ktjukova), яка відрізняється довшими, косо вверх направленими і прямостоячими пагонами, майже у 2 рази довшими і густіше опушеними листками, видовженими суцвіттями й дрібнішими квітками. Видовий статус сумнівний.

Genista germanica L. (*Cytisus germanicus* (L.) Fourr.; *Genista spinosa* Gilib., nom. illeg.; *Voglera germanica* (L.) Fourr.; *Voglera spinosa* Gaertn., C.A.Mey. & Schreb., nom. illeg.)

- Головним чином в лісових, рідше в лісостепових районах, на Лівобережжі, зрідка.

Поліморфний вид, у межах якого описано низку різновидів, з яких для України О.Д. Вісюліна [WISSJULINA, 1954] наводить var. **subinermis** Rouy. (відмічається поряд з типовим), і var. **xerophyla** E.D.Wissjul. (приурочений до вільшняків та торфовищ на Поліссі). Відома також культурна форма виду: f. **pleno** hort. (з махровими квітами) та гібрид **Genista x fritschii** Reehinger (*G. germanica* x *G. tinctoria*).

Genista millii Heldr. ex Boiss. (*Genista albida* auct. non Willd, p. p.; *Genista albida* Willd. var. *pontica* Zelenezky; *Genista pontica* (Zelenetzky) Juz.)

- В Причорномор'ї (околиці м. Миколаєва); в Криму (південні схили Кримських гір, Тарханкутський півострів), рідко.

Genista oligosperma (Andrae) Simonk. (*Genista rupestris* Schur; *Genista sigeriana* Fuss; *Genista tinctoria* L. var. *oligosperma* Andrae; *Genista tinctoria* L. subsp. *oligosperma* (Andrae) Soó; *Genista tinctoria* L. subsp. *oligosperma* (Andrae) Malinovsky, comb. superfl.; *Genista tinctoria* L. var. *prostrata* auct. non Bab., p. p.; *Genista tinctoria* auct. non L., p. min. p.)

- В Карпатах (вказується для гір Піп Іван та Берлібашка). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

*!**Genista ovata** Walst. & Kit. (*Genista tinctoria* L. var. *ovata* (Walst. & Kit.) Arcang., p. p.; *Genista tinctoria* auct. non L., p. min. p.)

- Зрідка культивується в садах і парках. Можливо також буде знайдено в Закарпатті як здичавіла рослина.

К. Домін [DOMIN, 1938] вказує на культивування в Закарпатті (дубовий ліс біля Ужгорода; Чорна гора в околицях Виноградова) **Genista mayeri** Janka; такі рослини він зібрав як здичавілі, про що згадує К.А. Малиновський [MALYNOVSKY, 1962]. Н.Н. Цвельов [TZVELEV, 1987b] розглядає *G. mayeri* як різновид *G. ovata* з слабкішим опушенням листків та плодів, який за цими ознаками, тяжіє до *G. tinctoria* L. var. *pubescens* (Lang.) Heuff. і, можливо, є результатом давньої гібридизації *G. tinctoria* x *G. ovata*.

Genista scythica Pacz. ~ **Genista albida** Willd. (*Genista albida* var. *scythica* (Pacz.) Schmalh.; *Genista albida* auct. non Willd., p. p.)

- У Степу (басейни річок Кальміус, Кальчик, Грузький Яланчик, пониззя Дніпра, Інгулу, Південного Бугу) та в Криму (околиці Феодосії, мис Казантип – Керченський півострів). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009] та регіонально рідкісних рослин Донецької області.

Genista sibirica L. (*Genista borysthenica* Kotov; *Genista tinctoria* L. var. *rossica* Litv.; *Genista tinctoria* auct. non L., p. m. p.)

- В Степу (Херсонська область).

Genista tanaitica P.Smirn. ~ **Genista tinctoria** L. (*Genista tinctoria* auct. non L., p. min. p.)

- В Степу (південно-східна частина), дуже рідко. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Genista tetragona Besser (*Genista tinctoria* L. var. *decumbens* Ledeb., p. p.; *Genista tinctoria* L. var. *depressa* (M.Bieb.) Schmalh., p. p.; *Genista tinctoria* auct. non L., p. min. p.)

- В Степу (на заході), Нижньому Придністров'ї, дуже рідко (відомо два локалітети в околицях с Артирівки Красноокнянського району Одеської області та в долині річки Ягорлик). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], Європейського червоного списку та Додатку 1 Бернської конвенції.

Genista tinctoria L. (*Genista campestris* Janka; *Genista donetzica* Kotov; *Genista elata* (Moench) Wend.; *Genista elatior* W.D.J.Koch; *Genista marginata* Besser; *Genista tinctoria* L. var. *campestris* (Janka) Morariu; *Genista tinctoria* L. var. *donetzica* (Kotov) E.D.Wissjul.; *Genista tinctoria* L. subsp. *elata* (Moench) Asch. & Graebn. ex Morariu; *Genista tinctoria* L. subsp. *elatior* (W.D.J.Koch) Simonk. ex Fodor; *Genista tinctoria* L. var. *fastigiata* Rogov.; *Genista tinctoria* L. var. *grandiflora* Litv., descr. ucr.; *Genista virgata* Willd.; *Genistoides elata* Moench)

- По всій території, звичайно, в степовій зоні рідше.

Дуже поліморфний вид, у якого варіюють габітус, форма, характер та ступінь опушення листової пластинки, що стало причиною опису низки видів та різновидів, частина з яких наводяться також для України. Н.Н. Цвельов [TZVELEV, 1987b] вважає, що можна виділити лише два крайніх різновиди: var. **pubescens** (Lang.) Heuff. i var. **donetzica** (Kotov) E.D.Wissjul.

GENISTELLA Ortega [**GENISTA** L.]

Genistella sagittalis (L.) Gams [*Genista sagittalis* L.] (*Chamaespartium sagittale* (L.) P.Gibbs)

- В Карпатах, Буковинському Передкарпатті, Західному (Волинському) Поліссі, рідко. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Вважається аллохтонним елементом флори країн Середньої Європи, зокрема, вперше наводиться для Словаччини [SKALICKÁ, 1993], одночасно вказується як занесений вид у Чехії [PŮŠEK et al., 2002] та Польщі. В Україні (Закарпаття, Буковина та ін.) інколи також трапляється на вторинних місцезростаннях, або у вторинних угрупованнях, що є непрямим свідченням його занесення. У західній частині ареалу виявляє мінливість в опушенні стебел, що стало причиною опису різновиду *Genistella sagittalis* (L.) Gams var. **villosa** Kuzm. (= *Genistella delphines* Verlot).

GLYCINE Willd.

*!Glycine max (L.) Merr. (*Dolichos soja* L.; *Glycine hispida* (Moench) Maxim.; *Glycine soja* auct. non Siebold & Zucc.; *Phaseolus max* L.; *Soja hispida* Moench)

- Культивується як харчова та кормова рослина, іноді трапляється як бур'ян на полях, в садах, на засмічених місцях. В різних районах України. Дуже поліморфний вид, в культурі представлений багатьма різновидами та сортами.

GLYCYRRHIZA Tourn. ex L.

Glycyrrhiza echinata L. (*Glycyrrhiza hirsuta* Pall., p. p.).

- У Лісостепу та в Степу, а також в Криму.

Glycyrrhiza foetidissima Tausch ~ *Glycyrrhiza echinata* L. (*Glycyrrhiza macedonica* Boiss. & Orph.)

- Наводиться для Причорномор'я.

Glycyrrhiza glabra L. (*Glycyrrhiza glandulifera* Waldst. & Kit.; *Glycyrrhiza hirsuta* Pall., p. p.)

- На півдні Степу, а також в Криму. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

HALIMODENDRON Fisch. & DC. [**CARAGANA** Lam.]

*!Halimodendron halodendron (Pall.) Voss [*Caragana halodendron* (Pall.) Dum.Cours.] (*Halimodendron argentum* DC.; *Robinia halodendron* Pall.)

- У парках та скверах на півдні України; як здичавіла рослина на солонцюватих пісках Азовського узбережжя (коса Обіточна).

В межах виду виділяють два різновиди: var. **vulgare** DC. (рослина опушена короткими, шовковистими сріблястими волосками) та var. **subvirescens** DC. (рослина гола).

HEDYSARUM L.

Hedysarum candidum M.Bieb. (*Hedysarum humile* Hablitz ex M.Bieb.)

- В Криму.

Hedysarum cretaceum Fisch. ex DC.

- В східній частині Лівобережного Лісостепу України. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Hedysarum grandiflorum Pall.

- На півдні Лісостепу й Степу та в Криму.

Hedysarum hedysaroides (L.) Schinz & Thell. (*Astragalus hedysaroides* L.)

- В Карпатах, дуже рідко (Свидовець: Близниця; можливо, Чорногора: Петрос). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Hedysarum tauricum Pall. ex Willd.

- В Криму, рідкісний вид з диз'юнктивним ареалом, потребує охорони.

Hedysarum ucrainicum Kaschm.

- Відомий лише з північного сходу України. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

HIPPOCREPIS L.

Hippocrepis ciliata Willd. (*Hippocrepis annua* Lag.; *Hippocrepis dicarpa* M.Bieb.; *Hippocrepis multisiliquosa* L. subsp. *ciliata* (Willd.) Maire; *Hippocrepis multisiliquosa* auct. non L.)

- В Криму (передгір'я, ПБК: від Севастополя до Ялти), рідко.

Hippocrepis comosa L.

- В Західному Лісостепу та Гірському Криму. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Hippocrepis emerus (L.) Lassen subsp. **emeroides** (Boiss. & Spruner) Lassen (*Coronilla emeroides* Boiss. & Spruner; *Coronilla emerus* L. subsp. *emeroides* (Boiss. & Spruner) Hayek; *Hippocrepis emeroides* (Boiss. & Spruner) Czerep.)

- В Гірському Криму.

Hippocrepis unisiliquosa L. [*Hippocrepis unisiliquosa* L. subsp. *unisiliquosa*] (*Hippocrepis biflora* auct. non Spreng.; *Hippocrepis flexuosa* J.Zahlbr. ex Host; *Hippocrepis monocarpa* M.Bieb.)

- В Криму (ПБК від Ласпі до Нікіти), рідко.

В літературі вид помилково наводився як *H. biflora* Spreng. (*H. annularis* Steven), який є південносередземноморсько-ірано-туранським видом і в Крим не заходить.

LABLAB Adans.

***Lablab purpureus** (L.) Sweet (*Dolichos lablab* L.; *Dolichos purpureus* L.; *Lablab vulgaris* Savi)

- Зрідка культивується як декоративна рослина в південних районах України.

LABURNUM Fabr.

*!**Laburnum anagyroides** Medik. (*Cytisus laburnum* L.)

- Культивується в садах і парках і нерідко дичавіє. Повсюдно.

У ботанічних садах країни також культивуються **Laburnum alpinum** (Mill.) Bercht. & J.Presl. та **Laburnum x watereri** Dipp. (*L. anagyroides* x *L. alpinum*), рослини яких зрідка повторно цвітуть восени.

LATHYRUS L.

Рід *Lathyrus* є досить поліморфним за багатьма ознаками: основною біоморфою рослин, морфологією листка й листкової осі, формою листочків, плодів і насіння, забарвленням квіток та ін. До того ж багатьом видам, наприклад, *L. sativus* L., *L. sylvestris* L., *L. tuberosus* L., властивий

внутрішньовидовий поліморфізм [BURLYAEVA, VISHNYAKOVA, 2010; KRYTSKA, 2014]. Останнім часом здійснена різнопланова молекулярно-філогенетична оцінка системи роду на основі врахування молекулярного поліморфізму транскрибованих спейсерів rRNA і хлоропластної ДНК [ASMUSSEN, LISTON, 1998; BÄSSLER, 1973], поліморфізму послідовності гена *matK* [Steele & WOJŚCIESHOWSKI, 2003], даних AFLP [BANDR et al., 2002], а також RAPD-аналізу видового поліморфізму [VISHNYAKOVA et al. 2008]. Результати досліджень, проведених Н. SCHÄFER et al. [SCHÄFER et al., 2012] з майже 70% видового складу триби *Fabeae*, що базуються на аналізі пластидних і ядерних послідовностей ДНК (*rbcL*, *matK*, *trnL-trnF*, *trnS-trnG*, *psbA-trnH*, ITS), показали, що рід *Lathyrus* в його сучасному обсязі, є парафілетичним таксоном, і включає роди *Pisum* L. та *Vavilovia* A. Fed.; окрім того, з роду *Lathyrus* слід виключити *L. saxatilis* (Vent.) Vis.

Lathyrus aphaca L.

- В Криму (Керченський півострів, Гірський Крим, звичайно), як занесена рослина на заході Полісся і Лісостепу (Хмельницька область).

Lathyrus aureus (G.Lodd. ex Drapiez) D.Brândza (*Orobus orientalis* Boiss.)

- У Гірському Криму, звичайно.

Lathyrus cicera L.

- В Криму (Гірський Крим, Керченський півострів).

Lathyrus digitatus (M.Bieb.) Fiori (*Orobus digitatus* M.Bieb.)

- Досить звичайно в Гірському Криму, частіше на ПБК.

Lathyrus hirsutus L.

- Дуже рідко в Закарпатті (м. Берегове), на північному сході та півдні Степу, в Криму досить часто (центральна частина Кримського Степу, околиці м. Феодосії, Керченський півострів).

Lathyrus incurvus (Roth) Willd. (*Lathyrus curvus* Roth; *Orobus incurvus* (Roth) A.Braun; *Vicia incurva* Roth)

- Дуже рідко на півдні Лісостепу й Степу та в Гірському Криму (між смт Коктебелем і м. Судаком).

Lathyrus lacaitae Czefr. ~ **Lathyrus pannonicus** (Jacq.) Garcke aggr. (*Orobus hispanicus* Lacaita, 1928, non *Lathyrus hispanicus* Rouy, 1899; *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke subsp. *hispanicus* (Lacaita) Bässler, nom. illeg.; *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke subsp. *longestipalutus* Lainz)

- У Гірському Криму, спорадично. Від близького *L. pannonicus* відрізняється черешками листків, коротшими за прилистки та нижчими стеблами, часто від основи розгалуженими. Видовий статус сумнівний.

Lathyrus lacteus (M.Bieb.) E.D.Wissjul. ~ **Lathyrus pannonicus** (Jacq.) Garcke aggr. (*Orobus lacteus* M.Bieb.; *Lathyrus pannonicus* auct. non (Jacq.) Garcke, p. p.; *Orobus pannonicus* Jacq. var. *collinus* Ortman; *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke subsp. *collinus* (Ortman) Soó; *Lathyrus versicolor* auct. non (J.F.Gmel.) Beck).

- Досить звичайно в Лісостепу та Степу, а також наводиться для Криму (як *L. pannonicus* (Jacq.) Garcke subsp. *collinus* (Ortman) Soó) [YENA, 2012].

Вид дуже близький до *L. pannonicus* і, можливо, є його синонімом.

Lathyrus laevigatus (Waldst. & Kit.) Gren. (?*Lathyrus subalpinus* (Herbich) G.Beck; *Orobus laevigatus* Waldst. & Kit.)

- Зрідка в Карпатах (Закарпатська область), Прикарпатті (Чернівецька область), Розточчі-Опіллі, Західному Лісостепу (Хмельницька область, смт Сатанів). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Імовірно, що синонімом *L. laevigatus* є *L. subalpinus* (Herbich) G.Beck, який відрізняється дещо вужчими, опушеними листочками, остисто загостреними на верхівці та опушеними суцвіттям і бобами.

Lathyrus latifolius L. (*Lathyrus megalanthos* Steud.)

- Гірський Крим, зрідка.

Lathyrus laxiflorus (Desf.) Kuntze (*Orobus laxiflorus* Desf.)

- Звичайно в Гірському Криму.

Lathyrus niger (L.) Bernh. (*Orobus niger* L.)

- Звичайно в лісових та лісостепових районах України, а також в Гірському Криму. У Правобережному та Лівобережному (Полтавська область) Лісостепу трапляється різновид var. **heterophyllus** Uechtr., для якого характерні лінійні листочки нижніх листків.

Lathyrus nissolia L. (*Orobus nissolia* (L.) Döll; *Pisum nissolia* (L.) E.H.L.Krause)

- Спорадично в Закарпатті й Прикарпатті, на заході та сході Лісостепу, на півдні Степу та досить звичайно в Криму.

В Україні трапляються два різновиди *L. nissolia*: в Закарпатті й Прикарпатті – типовий із великими бобами – var. **nissolia**; в Лісостепу й Степу – var. **pubescens** (G.Beck.) Soják (1983, Sborn. Nár. Muz. Praze, Rada V, Prír. Vedy, 39,1: 56) із опушеними бобами. В Криму поширені обидва різновиди.

*!**Lathyrus odoratus** L. (*Pisum odoratum* (L.) E.H.L.Krause)

- Культивується як декоративна рослина, інколи дичавіє. По всій Україні.

Lathyrus pallescens (M.Bieb.) K.Koch (*Orobus pallescens* M.Bieb.; *Orobus canescens* L.f. var. *pallescens* (M.Bieb.) Ser.; *Orobus angustifolius* L. 1753, non *Lathyrus angustifolius* Medik.; *Orobus canescens* auct. fl. ross., non L.f.)

- Спорадично в Лісостепу, на півночі Степу та в Криму (передгір'я, ПБК).

Lathyrus palustris L. (*Orobus palustris* (L.) Rchb.; *Pisum palustre* (L.) E.H.L.Krause)

- По всій Україні, окрім Криму, спорадично в лісових та лісостепових районах України, в степову частину заходить по долинах великих річок.

Поліморфний вид, у складі якого виділено кілька різновидів, що різняться за формою листочків. В Україні, окрім типового var. **palustris**, у якого листочки ланцетні, 5–10(12) мм завширшки (трапляється переважно розсіяно в поліських і лісостепових районах), поширений також var. **latifolius** Lambertye – з еліптичними листочками, ширина яких сягає 20 мм завдовжки.

Lathyrus pannonicus (Jacq.) Garcke (*Lathyrus austriacus* (Crantz) E.D.Wissjul.; *Lathyrus pannonicus* (Jacq.) Garcke subsp. *pannonicus*; *Orobus pannonicus* Jacq.; *Pisum pannonicum* (Jacq.) E.H.L.Krause)

- Спорадично в Передкарпатті (Львівська область), на Буковині, в Західному Лісостепу, а також наводиться для Криму [POWO, 2021].

Основний ареал виду охоплює південно-західну частину Європи, де він розділений диз'юнкціями на три локалітети: перший із них знаходиться в Південній Австрії, Словаччині та Угорщині, другий – у колишній Югославії (Боснія, Герцеговина, Сербія), третій – у Румунії, біля Клужа [BÄSSLER, 1981]. На території України вид перебуває на східній межі ареалу і тому не зовсім типовий, що проявляється переважно у збідненій в'їмчастості зубців чашечки. Більшість зразків, які зберігаються в гербарії KW, за морфологічними ознаками належать до *L. lacteus*. Найсхідніша точка ареалу відома з крайнього заходу Одеської області (с. Тарутине Тарутинського району) [КРУТСКА, 2014].

Lathyrus pisiformis L. (*Orobus pisiformis* (L.) Wender.)

- Спорадично в лісових і лісостепових районах України, зрідка в північно-східній частині Степу.

Lathyrus pratensis L. (*Orobus pratensis* (L.) Stokes; *Pisum pratense* (L.) E.H.L.Krause)

- Звичайно по всій Україні; у степовій зоні по долинах річок, а також в Криму.

Поліморфний вид, у флорі України трапляється кілька різновидів, які відрізняються за ступенем опушення рослини: var. **glaberrimus** Schur (1866, Enum. Pl. Transs.: 175): рослини голі або майже голі (зрідка трапляються в Лісостепу); var. **pubescens** (Rchb.) G.Beck (1892, Fl. NÖ: 882) (= *Lathyrus sepium* Scop. β. *pubescens* Rchb., 1832, Fl. Germ.Excurs.: 535): рослини густо-притисненоопушені, трапляються досить часто та var. **velutinus** DC. (1815, Fl. Fr. 5, ed. 3: 575; = var. *canescens* Andr. (1860, Исчисл. Раст. Под. губ. 1: 33): рослини густо-відхилено-волосисті, поширені в лісостепових районах України.

Lathyrus rotundifolius Willd. (*Lathyrus litvinovii* Iljin; *Lathyrus miniatus* M.Bieb. ex Steven; *Lathyrus rotundifolius* Willd. var. *ellipticus* Ser. ex Ledeb.; *Lathyrus rotundifolius* Willd. var. *insignis* M.Bieb.; *Lathyrus undulatus* auct., non Boiss.)

- Звичайно в Гірському Криму.

Східноевксинський поліморфний вид, описаний із с. Гончарівки (кол. Карагоз) Старокримського р-ну. Б. Федченко [FEDCHENKO, 1948a] помилково вказав як “locus classicus” виду гори Малої Азії. П. Девіс [DAVIS, 1970] у «Flora of Turkey» для Малої Азії, Північного Іраку, Північного Ірану та Кавказу наводить *L. miniatus* M.Bieb. ex Steven (≡ *L. rotundifolius* subsp. *miniatus* (M.Bieb. ex Steven) P.H.Davis). Отже, в його розумінні ареал *L. rotundifolius* обмежується лише територією Криму. Проте І.В. Сеферова та А.К. Станкевич [цит. за КРУТСКА, 2014] встановили, що *L. miniatus* є “nomen nudum”, до того ж він ідентичний *L. rotundifolius* Willd. і тому віднесений до його синонімів. Б. Федченко [FEDCHENKO, 1948a] навів для Кавказу різновид **Lathyrus miniatus** var. **pubescens** Akinf., який трапляється також в Криму [CHERNOVA ..., 1960].

*!**Lathyrus sativus** L. (*Pisum lathyrus* E.H.L.Krause)

- В культурі, а також дичавіє майже по всій Україні, але здебільшого в лісостепових і степових районах.

У Національному гербарії України (KW) зберігаються зразки *L. sativus* var. *angustatus* Ser. (= var. *stenophyllus* Boiss.) із вузькими листочками 1,5–3,0 мм завширшки, короткими квітконіжками та квітками 8–12 мм завдовжки. Такі рослини зібрані на південнобузьких пісках в околицях Миколаєва та в літоральній смузі острова Довгого в Херсонській області. Наведені місцезнаходження не пов'язані з культурою чини посівної, до того ж вказана форма не культивується. Це дало змогу О.Д. Вісюліній [WISSJULINA, 1954] висловити припущення, що var. *angustatus* на території України трапляється в дикому стані і перебуває на північній межі її природного середземноморського ареалу (хоча стосовно викладеного виникають сумніви, оскільки обидва локалітети на острові Довгому синантропізовані). Справді, в Середземномор'ї, окрім згаданого різновиду, сконцентровано багато інших внутрішньовидових форм *L. sativus*, які розрізняються забарвленням, розмірами квіток та насіннями, розмірами, формою листочків й іншими ознаками, але вони входять до обсягу виду, що вирощується в культурі, і не мають самостійного таксономічного статусу. Дика форма виду невідома, хоча за квітками вона подібна до *L. cicera*, а за плодами близька до середземноморського *L. blepharicarpus* Boiss. та малоазійсько-сирійсько-єгипетського *L. marmoratus* Boiss. & Blanche [KRYTSKA, 2014].

Lathyrus setifolius L. (*Orobus setifolius* (L.) Philippe)

- В Гірському Криму (південний захід), зрідка.

Lathyrus sphaericus Retz. (*Orobus sphaericus* (Retz) Philippe)

- Досить звичайно в Гірському Криму.

Lathyrus sylvestris L. (*Lathyrus megalanthos* auct., non Steud.; *Lathyrus variegatus* Gilib.; *Pisum sylvestre* (L.) E.H.L.Krause)

- По всій Україні, окрім Полинкового Степу (у лісових і лісостепових районах, звичайно; в Степу, зрідка), а також в Криму (околиці м. Судака), зрідка.

Вид доволі поліморфний. На території України трапляються три різновиди, які відрізняються здебільшого за формою та розмірами листочків і деякими авторами визнавалися як підвиди або навіть види: var. **sylvestris** (= *Lathyrus sylvestris* L. subsp. *sylvestris*) – листочки 5–20 мм завширшки, загострені, з трьома основними жилками; var. **angustifolius** (Medik.) Moriss. (*Lathyrus angustifolius* Medik.; *Lathyrus sylvestris* subsp. *angustifolius* (Medik.) Rothm.) – стебла тонкі з крилами 1,5 мм завширшки, листочки 1–3 мм завширшки, з однією основною жилкою, на верхівці різко загострені; var. **platyphyllos** (Retz.) Asch. (*Lathyrus platyphyllos* Retz.; *Lathyrus sylvestris* subsp. *platyphyllos* (Retz.) Vollm.) – крила черешків листків 2–5 мм завширшки, вужчі або майже дорівнюють ширині крил пагонів, прилистки лінійні, лінійно-ланцетні або ланцетні, 10–20 мм завд., 1–6 мм завширшки, листочки яскраво-зелені, 5–15 см завд., 2–6 см завширшки, із 3–5 головними жилками. Останній різновид ідентичний *L. latifolius* L. (1755, Fl. Suecica, ed. 2: 252, non 1753, Sp. Pl. ed. 1: 733; 1763, ed. 2: 1033). *Lathyrus sylvestris* var. *platyphyllos* трапляється здебільшого в лісостепових і степових районах, у заплавах рік. На території Криму представлений тільки цей різновид [KRYTSKA, 2014].

Lathyrus transsilvanicus (Spreng.) Rchb.f. (*Orobus transsilvanicus* Spreng.)

- Дуже рідко в Карпатах. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009], Червоного списку судинних рослин Карпат та Червоного списку судинних рослин Закарпаття.

Lathyrus tuberosus L. (*Pisum tuberosum* (L.) E.H.L.Krause)

- Спорадично в Закарпатті, на півдні Полісся й на півночі Лісостепу.

О.Д. Вісюліна [WISSJULINA, 1954] виділила різновид – var. **stepposus** E.D.Wissjul., для якого характерні розсіяно опушені стебла, короткі ланцетні прилистки 2–5 мм завдовжки, еліптичні або довгасто-яйцеподібні листочки 20–35 мм завдовжки. Квітконоси 30–60 мм завд., в 1,5–2,0 рази довші від листків; приквітки лінійно-шилуваті, в 2–3 рази коротші за квітконіжки. Квітконіжки дорівнюють чашечці. Чашечка широкодзвоникувата, її верхні зубці трикутні, нижні – ланцетні, довші за верхні. Віночок 10–15 мм завдовжки, червонувато-рожевий; вітрило округло-ниркоподібне, на верхівці виімчасте. Біб довгасто-лінійний, майже циліндричний, 2–3 см завдовжки. Насінини бурі або темно-бурі, дрібногорбочкуваті. Трапляється такий різновид в степах та степових подах на півдні Степу.

Lathyrus undulatus Boiss. (*Lathyrus rotundifolius* Willd. subsp. *undulatus* (Boiss.) Ponert)

- Дуже рідко в Криму (Нікітська яйла, Балаклава). Імовірно, рослина занесена (основний ареал виду знаходиться в Передній Азії (Туреччині)).

Lathyrus undulatus у трактуванні інших авторів [CHERNOVA, 1960] не ідентичний *L. undulatus* s. str. і, вірогідно, є однією з форм *L. rotundifolius*. Основною ознакою, за якою відрізняються *L.*

rotundifolius та *L. undulatus*, як показали І.В. Сеферова та А.К. Станкевич [цит. за КРУТСКА, 2014], слід вважати не хвилястість країв листочків, а тип жилкування пластинки листочка. Для *L. undulatus* характерні листки з однією парою еліптичних або довгасто-еліптичних листочків із трьома головними жилками, які доходять до верхівки, та петлюватим жилкуванням. У *L. rotundifolius* листочки широкоеліптичні, майже округлі, еліптичні, рідше довгасто-еліптичні, на верхівці поступово, під тупим кутом, звужені; жилкування пальчастосітчасте, до верхівки листочка доходить лише одна головна жилка.

Lathyrus venetus (Mill.) Wohlf. (*Lathyrus variegatus* (Ten.) Gren. & Godr.; *Orobus variegatus* Ten.; *Orobus venetus* Mill.)

• Дуже рідко в Лісостепу. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Lathyrus vernus (L.) Bernh. (*Orobus vernus* L.; *Pisum vernum* (L.) E.H.L.Krause)

• Звичайно в лісових і лісостепових районах України.

За формою листочків розрізняють три різновиди: типовий (var. **vernus**) – з яйцеподібними або яйцеподібно-довгастими листочками; var. **latifolius** (Schur) Rouy (1899, in Rouy & Fouc., Fl. Fr. 5: 273) – із широко-яйцеподібними листочками, який трапляється здебільшого в лісостепових районах України, та var. **flaccidus** (Ser.) Czefr. (= *Orobus vernus* var. *flaccidus* Ser. (1825, in DC. Prodr. 2: 377), у якого листочки лінійно-ланцетні, іноді майже лінійні (відомий із Буковини та околиць Кременця Тернопільської області).

LEMBOTROPIS Griseb. [*CYTISUS* Desf.]

Lembotropis nigricans (L.) Griseb. [*Cytisus nigricans* L.] (*Calophaca nigricans* (L.) B.Fedsch.; *Cytisus unibracteatus* Lindem.; *Genista nigricans* (L.) Scheele; *Laburnum nigricans* (L.) J.Presl)

• У західній частині країни (до Дніпра).

LENS Mill. [*VICIA* L.]

За молекулярними даними, що базуються на аналізі послідовностей хлоропластного ДНК (*matK*), отриманими К.Р. Steele та М.Ф. Wojciechowski [STEELE, WOJCIECHOWSKI, 2003] рід *Lens* Mill. є сестринським до парафілетичного роду *Vicia* L. Це підтверджується також результатами досліджень, проведеними Н. Schäfer зі співавторами [SCHÄFER et al., 2012] на підставі аналізу послідовностей пластидних і ядерних ДНК (*rbcL*, *matK*, *trnL-trnF*, *trnS-trnG*, *psbA-trnH*, ITS). Зокрема, було показано, що середземноморський вид *Lens culinaris* Medik, разом із морфологічно близькими до нього таксонами, що географічно заміщують один одного і які можна трактувати як близькі його підвиди або варіанти, формують кладу, що «вклинюється» в рід *Vicia*. Вся ця група близьких видів спорідненості *L. culinaris* виявилася сестринською до середземноморського *L. nigricans* (M.Bieb) Webb & Berthel. (99%-BS). Дивергенція групи видів спорідненості *L. culinaris* aggr. і *L. nigricans* могла відбутися 4.9–1.9 млн років тому, тоді як виникнення роду *Lens* від предків *Vicia* – 14.9–12.6 млн років тому [SCHÄFER et al., 2012].

***Lens culinaris** Medik [*Vicia lens* (L.) Coss. & Germ.] (*Cicer lens* (L.) Willd.; *Ervum lens* L.; *Lens esculenta* Moench)

• Повсюдно в Україні.

Lens lenticula (Hoppe) Webb. & Berthel. [*Vicia lenticula* (Hoppe) Janka] (*Cicer ervoides* Brign. (1810); *Ervum diphyllum* Besser; *Ervum ervoides* (Brign.) Hayek; *Lathyrus lenticula* (Hoppe) Peterm.; *Lens ervoides* (Brign.) Grande)

• В Криму (Гірський Крим, ПБК), зрідка.

Lens nigricans (M.Bieb.) Webb & Berthel. [*Vicia lentoides* (Ten.) Coss & Germ.] (*Ervum lentoides* Ten. (1815); *Ervum nigricans* M.Bieb. (1808), non *Vicia nigricans* Hook & Arn. (1830); *Lathyrus nigricans* (M.Bieb.) Peterm.; *Lens lentoides* (Ten.) Webb & Berthel.)

• В Криму (передгір'я, ПБК).

Оскільки назва *Vicia nigricans* Hook & Arn. (1830) не базується на назві *Ervum nigricans* M.Bieb. (1808), то у роді *Vicia* пріоритетною назвою виду *Lens nigricans* (M.Bieb.) Webb & Berthel. має бути *Vicia lentoides* (Ten.) Coss & Germ.

Lens orientalis (Boiss.) Hand.-Mazz. [*Vicia orientalis* (Boiss.) Bég. & Diratz] (*Ervum orientale* Boiss.)

• В Криму (гори), дуже рідко (відомо лише з околиць с. Колхозне Балаклавського району м. Севастополя, на північному схилі Головної гірської гряди). Вид уключено до Червоної книги

LESPEDEZA Michx.***Lespedeza bicolor Turcz.**

- В Україні вирощують у садах та парках.

Деякі інші види роду культивують у ботанічних садах: **Lespedeza crytobotrya** Miq., **Lespedeza sericea** Miq., **Lespedeza thunbergii** (DC.) Nakai.

LOTUS L.

Нижченаведені види роду *Lotus* L. розглядаються переважно у відповідності до недавнього опрацювання Л.І. Крицької [КРУТСКА, 2010], але з цитуванням сучасних альтернативних назв (наведених курсивом з жирним шрифтом). Статус багатьох таксонів (особливо з групи *L. corniculatus* s. l.) на сьогодні залишається проблематичним.

Lotus alpicola (G.Beck) Miniaev, Ulle & Krytzk. ~ **Lotus corniculatus** L. aggr. (*Lotus corniculatus* L. var. *alpicola* G.Beck; *Lotus corniculatus* L. subsp. *alpinus* auct. non Rothm.; *Lotus alpinus* auct. non Schleich. ex Ramond)

- У Карпатах, спорадично.

Вид з групи спорідненості *L. corniculatus* L. На існування в Українських Карпатах особливого високогірного виду лядвенцю, особини якого раніше визначалися як *L. corniculatus* L. або *L. arvensis* Pers., вперше звернув увагу В.І. Чопик [СНОРУК, 1976]. Від названих видів *L. alpicola* відрізняється низькими висхідними, майже прямостоячими, слабо розгалуженими стеблами, а також майже округлими середніми листочками покривних листків і булавоподібно розширеними на верхівці бобами.

Lotus ambiguus Besser ex Spreng. ~ **Lotus corniculatus** L. aggr. (*Lotus ciliatus* Schur, 1877, non Tenore, 1831.; *Lotus corniculatus* L. var. *kochii* Chrtkova-Žertova; *Lotus corniculatus* auct. non L., pro min. p.)

- У Передкарпатті (басейн р. Дністер), більш чи менш звичайно; відірване від основного ареалу місцезнаходження в ПЗЛС: Одеська область, Ширяївський район, с. Вікторівка.

З групи спорідненості *L. corniculatus*. На межі ареалу гібридує з *L. arvensis* Pers., утворюючи гібридні форми, характерною ознакою яких є наявність опушення з окремих відлеглих простих волосків на чашечках, квітконіжках і листочках. У місцях контакту з *L. ucrainicus* Клоков спостерігаються екземпляри зі змішаним (притиснутим і відхиленим) опушенням чашечок та квітконіжок.

Lotus angustissimus L. (*Lotus angustissimus* L. var. *praetermissus* (Kuprian.) E.D.Wissjul.; *Lotus praetermissus* Kuprian.)

- На півдні Лісостепу, в Степу та Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму).

Lotus arvensis Pers. ~ **Lotus corniculatus** L. aggr. (*Lotus corniculatus* L. var. *arvensis* (Pers.) Ser.; *Lotus corniculatus* L. var. *corniculatus* auct. non L., p. p.; *Lotus corniculatus* auct. non L., p. min. p.)

- В Карпатах, Поліссі, звичайно; на півночі Лісостепу, спорадично.

Lotus callunetorum (Üksip) Miniaev ~ **Lotus corniculatus** L. aggr. (*Lotus corniculatus* L. forma *callunetorum* Üksip; *Lotus corniculatus* L. var. *arenosus* Jalas; *Lotus corniculatus* L. var. *invisitatus* Opperman 1954, 6: 427, descr. ucr.; *Lotus arvensis* auct. non Pers., p. p.)

- В Західному Поліссі і Західному Лісостепу, спорадично.

Морфологічну відмінність цього виду неодноразово відмічали різні автори, описуючи всередині *L. corniculatus* внутрішньовидові таксони. В Україні цей вид також помічали і виділяли в гербарії під назвами *Lotus invisitatus* Opperman (in herb.), *Lotus hypanicus* Kotov (in herb.), *Lotus kotovii* Opperman (in herb.).

Lotus corniculatus L., p. min. p. (*Lotus corniculatus* L. var. *corniculatus*)

- Звичайно в Карпатах, спорадично в Розточчі-Опіллі, рідко в Західному і Правобережному Поліссі.

Lotus frondosus (Freyn) Kuprian. (*Lotus corniculatus* L. subsp. *frondosus* Freyn; *Lotus elisabethae* Opperman; *Lotus krylovii* auct. non Schischk. & Serg., p. p.)

- В Криму (Арабатська Стрілка, Тарханкутський півострів, околиці м. Саки, озеро Донузлав, околиці м. Судака, Керченський півострів) і на косах Приазов'я.

Lotus olgae Klokov ~ *Lotus corniculatus* L. aggr. (*Lotus corniculatus* auct. non L., p. min. p.)

- Зрідка на сході Степу: Донецький Злаково-Лучний Степ (Луганська область, заповідник «Стрільцівський степ»; Новопокровський район, с.с. Осинове і Рогове; Марківський район, с. Кабичівка) та в Криму (Тарханкутський та Керченський півострови).

Lotus ornithopodioides L.

- Наводиться для Лівобережного Злакового Степу (Херсонська область) та Криму (ПБК, окол. Масандри; річка Карасу).
В Національному гербарії України (KW) раніше знаходився зразок із Херсонської області, який зараз там відсутній; немає зразків і з інших місцезнаходжень, тому існування виду на території України залишається сумнівним.

Lotus pedunculatus Cav. [*Lotus pedunculatus* Cav. subsp. *pedunculatus*] (*Lotus corniculatus* L. (var.) β . *major* Ser., non auct. alior.; *Lotus uliginosus* Schkuhr)

- Зрідка в Карпатах (Свидовець) та Передкарпатті.
За новими номенклатурними даними *Lotus uliginosus* Schkuhr вважається синонімом типового підвиду *L. pedunculatus* [BOULOS, 1999; DOBIGNARD, CHATELAIN, 2012; LAMBION et al., 2004].

Lotus stepposus Kramina (*Lotus x ucrainicus* auct. non Klokov)

- В Лісостепу та Степу, зрідка.
Л.І. Крицька [КРУТСКА, 2010] трактує *L. stepposus* як синонім *L. ucrainicus* Klokov.
Проте, у недавніх публікаціях російських дослідників *L. ucrainicus* розглядається як гібрид між тетраплоїдним видом *L. corniculatus* s. str. та диплоїдом *L. stepposus* [KRAMINA et al., 2012; KRAMINA, 2013; KRAMINA et al., 2018].

Lotus tauricus Juz. ~ *Lotus corniculatus* L. aggr. (*Lotus caucasicus* auct. non Kuprian. ex Juz.; *Lotus corniculatus* auct. non L., p. min. p.)

- В Гірському Криму (Бабуган-яйла, Нікитська, Ай-Петринська яйли, гора Чатир-Даг); на Керченському півострові, в передгір'ях і на Південному березі Криму. Кримський ендемік.

Lotus tenuis Waldst. & Kit. ex Willd. ~ *Lotus corniculatus* L. aggr. (*Lotus corniculatus* L. (var.) β . *tenuifolius* L.; *Lotus tenuifolius* (L.) Rchb.)

- Зрідка в Закарпатті, на Поліссі (околиці м. Києва) та в Криму (гори, Керченський півострів, околиці м. Євпаторії, озера Сасик, Донузлав).

Lotus x ucrainicus Klokov ~ *Lotus corniculatus* L. aggr. (*Lotus corniculatus* auct. non L., p. min. p.; *Lotus corniculatus* subsp. *ucrainicus* (Klokov) Tzvelev; *Lotus tenuis* auct. non Waldst. & Kit., p. max. p.)

- Звичайно в лісостеповій і степовій зонах України та в Криму.

LUPINASTER Fabr. [*TIFOLIUM* Tourn. ex L.]

Lupinaster albus Link ~ *Trifolium lupinaster* L. aggr. (*Trifolium lupinaster* L. var. *albiflorum* Ser.; *Lupinaster pentaphyllus* Moench var. *albiflorus* (Ser.) Bobr.; *Trifolium ciswolgense* Spryg., nom. provis.; *Trifolium spryginii* Belyaeva & Sipl.)

- Відомо з одного локалітету: околиці с. Іванівка Житомирського району Житомирської області (за гербарними зразками, що зберігаються в KW та LWKS).

Lupinaster litwinowii (Iljin) Roskov ~ *Trifolium lupinaster* L. aggr. (*Trifolium litwinowii* Iljin; *Trifolium lupinaster* L. f. *angustifolia* Litv.; *Trifolium lupinaster* subsp. *angustifolium* (Litv.) Bobrow; *Lupinaster pentaphyllus* Moench subsp. *angustifolius* (Litv.) Soják)

- В Черкаській, Чернігівській, Волинській та Житомирській областях (усюди трапляється досить спорадично).

Lupinaster pentaphyllus Moench ~ *Trifolium lupinaster* L. aggr. (*Lupinaster pentaphyllus* Moench subsp. *pentaphyllus*; *Pentaphyllon lupinaster* (L.) Pers.; *Pentaphyllon ammanii* Ledeb.)

- Лише в реліктових локалітетах Покутського Придністров'я; є також неперевірені вказівки на знаходження в Житомирській області.

LUPINUS L.

*!**Lupinus albus** L.

- Культивується як декоративна та кормова рослина, переважно в західних і правобережних районах України, іноді дичавіє.
- *!**Lupinus angustifolius** L. (*Lupinus varius* L.)
  - Зрідка культивується як декоративна рослина, переважно в північних та лісостепових районах України, іноді дичавіє.
- *!**Lupinus gussoneanus** J. Agardh (*Lupinus hirsutus* auct. non L.; *Lupinus micranthus* Guss.; *Lupinus stolonifer* L.)
  - Культивується як декоративна рослина, переважно в лісових та лісостепових районах України, іноді дичавіє.
- *!**Lupinus luteus** L.
  - Культивується як декоративна та кормова рослина, переважно в західних районах України, іноді дичавіє.
- *!**Lupinus perennis** L.
  - Культивується як декоративна рослина, переважно в лісових та лісостепових районах України, іноді дичавіє.
- *!**Lupinus polyphyllus** Lindl.
  - Культивується як декоративна рослина в багатьох регіонах України, переважно у західній частині країни і нерідко дичавіє.

МААСКІА Rupr.

- *!**Maackia amurensis** Rupr. (*Cladrastis amurensis* (Rupr. & Maxim.) K. Koch).
  - В Україні культивується як декоративна рослина.

MEDICAGO L.

Medicago arabica (L.) Huds. (*Medicago polymorpha* L. var. *arabica* L.; *Medicago maculata* Wild.

- В Степовому Криму, передгір'ї та на Південному березі Криму.

Medicago falcata L.

Поліморфний таксон, в межах якого виділено низку різновидів, підвидів і навіть видів. Варіює за формою бобів (від прямих саблеподібнозігнутих до штопороподібнозакручених), їх опушенням, формою і розмірами листочків, приквіток та квіток.

- a. **Medicago falcata** L. subsp. **falcata** (*Medicago erecta* Klokov; *Medicago erecta* Kotov, nom. nud.; *Medicago falcata* L. subsp. *romanica* (Prodán) Schwarz & Klinkovski; *Medicago kotovii* E.D. Wissjul., nom. inval.; *Medicago orthocarpa* Czern., in herb.; *Medicago procumbens* Besser; *Medicago romanica* Prodán; *Medicago tenderiensis* Klokov)

- В степових районах, Лісостепу (на степових схилах), на півдні Полісся, а також в Причорномор'ї та в Криму.

- b. **Medicago falcata** L. subsp. **glandulosa** (Mert. & W.D.J. Koch) Kozuharov (*Medicago falcata* L. var. *glandulosa* Mert. & W.D.J. Koch; *Medicago glandulosa* (Mert. & W.D.J. Koch) Davidov; *Medicago procumbens* Besser var. *viscosa* Rchb.)

- В Гірському Криму, досить часто.

Від типового підвиду (*M. falcata* L. s. str.) відрізняється залозисто опушеним суцвіттям (квітконіжками, чашечками і приквітничками), залозисто опушеними бобами (прямими або слабо зігнутими), а нерідко також і залозисто опушеними стеблами та листками.

Medicago glutinosa M. Bieb. ~ **Medicago sativa** L. (*Medicago glomerata* auct. non Balb.; *Medicago glutinosa* M. Bieb. var. *typica* Grossh.; *Medicago sativa* L. subsp. *glomerata* (Balb.) Tutin, p. p.; *Medicago sativa* L. subsp. *macrocarpa* Urb. b. *glandulosa* f. *glutinosa* (M. Bieb.) Urb.)

- Наводиться для Криму.

Medicago laciniata (L.) Mill. (*Medicago polymorpha* var. *laciniata* L.)

- Наводиться для Харкова, ймовірно як занесена рослина, яка була зібрана лише один раз на городі.

Medicago lupulina L. (*Medicago brevisflora* Gilib.)

- По всій материковій території країни, а також в Криму.

Морфологічно варіабельний вид, у межах якого описано багато різновидів і форм.

Medicago marina L.

- В Криму (Тарханкутський півострів; наводиться також для околиць м. Севастополя), рідко. Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Medicago minima (L.) Bartal. (*Medicago inospicua* Nevski; ?*Medicago meyeri* Gruner; *Medicago minima* (L.) Bartal. var. *brachyodon* Rchb.; *Medicago polymorpha* L. var. *minima* L.)

- Переважно на півдні Лісостепу, в Степу, а також в Криму, досить часто; як занесено – на півдні Полісся (Київська область).

Раніше для Криму вид наводився під назвою *M. meyeri* Gruner, який від типового *M. minima* s. str. (*M. minima* var. *minima*) дещо відрізняється коротшими за половину діаметра боба шипами, іноді дуже короткими, на верхівці не загнутими гачкоподібно. Видовий статус сумнівний.

Medicago orbicularis (L.) Bartal. (*Medicago marginata* Willd.; *Medicago polymorpha* L. var. *orbicularis* L.)

- На півдні Правобережного Степу (Одеська область), а також в Криму.

Medicago x **polychroa** Grossh. (*Medicago glutinosa* M.Bieb. subsp. *polychroa* (Grossh.) Sinsk.; *Medicago sativa* L. var. *glandulosa* W.D.J.Koch)

- Наводиться для Правобережного Лісостепу (Черкаська область, Корсунь-Шевченківський район, с. Яблунівка).

Medicago polymorpha L. (*Medicago denticulata* Willd.; *Medicago hystrix* Ten. ex Schmalh; *Medicago nigra* (L.) Krock.; *Medicago polymorpha* L. var. *nigra* L.)

- В передгір'ї і на Південному Березі Криму, досить часто.

Medicago praecox DC.

- В Криму (Південний Берег Криму), рідко.

Medicago rigidula (L.) All. (*Medicago polymorpha* L. var. *rigidula* L.; *Medicago agrestis* Ten.)

- На півдні Степу, а також в Криму (околиці Красноперекоська, Сак, на Керченському півострові, в передгір'ї (Севастополь) і на Південному березі Криму).

Незначні відміни в опушенні бобів (більш опушені у *M. rigidula* і менш опушені у *M. agrestis*, форми шипів (більш-менш прямі, іноді слабко гачкоподібно зігнуті у *M. rigidula* і гачкоподібно зігнуті у *M. agrestis*, а також незначні відміни в характері їх жилкування та величині кута прикріплення шипів до поверхні бобів, беручи до уваги також відсутність розмежування ареалів цих видів, не є вагомими підставами для визнання *M. agrestis*, який наводився для Криму та околиць Херсона окремим видом.

Medicago rupestris M.Bieb.

- В передгір'ї Криму (околиці м. Сімферополя і м. Білогірська), рідко.

*!**Medicago sativa** L.

- Культивується по всій території країни, а також нерідко трапляється як здичавіла рослина по сухих луках і степах.

Medicago saxatilis M.Bieb. (*Medicago cuspidata* Tausch)

- В передгір'ї Криму (околиці Бахчисарая). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Medicago scutellata (L.) Mill. (*Medicago polymorpha* L. var. *scutellata* L.)

- На заході Лісостепу, рідко; в Степу (Одеська, Дніпропетровська області), а також в Криму (околиці Севастополя і Балаклави, можливо як занесена).

?**Medicago soleirolii** Duby (*Medicago plagiospira* Dur. ex Schmalh.)

- Наводиться для Криму (Севастополя, як занесена рослина; останнім часом місцезростання не підтверджено).

Medicago truncatula Gaertn. (*Medicago tribuloides* Desr.)

- На Південному березі Криму.

Medicago x **varia** Martyn (*Medicago falcata* L. x *Medicago sativa* L.)

- Культивується і часто дичавіє.

MELILOTODES Heist. ex Fabr.

Melilotoides brachycarpa (Fisch. ex M.Bieb.) Soják [*Medicago brachycarpa* Fisch. ex M.Bieb.] (*Melissitus brachycarpus* (Fisch. ex M.Bieb.) Latsch.; *Trigonella brachycarpa* (Fisch. ex M.Bieb.) G.Moris)

- Дуже рідко в Криму (с. Оборонне Балаклавського району м. Севастополя).

MELILOTUS Mill.

Melilotus albus Medik. (*Melilotus vulgaris* Willd.)

- Звичайно по всій Україні.

Melilotus altissimus Thuill. (*Melilotus macrorrhizus* (Waldst. & Kit.) Pers.; *Trifolium macrorrhizum* Waldst. & Kit.)

- Зрідка в західних лісових районах і Лісостепу, як занесена або культивована раніше рослина (вид наводиться за давніми гербарними зразками, нових відомостей про його сучасне поширення, немає).

Melilotus arenarius Grecescu

- На крайньому заході Степу (Одеська область, Кілійська дельта Дунаю, коса Східна; с. Приморське Татарбунарського району; с. Сергіївка Білгород-Дністровського району). За низкою ознак (рідка і малоквіткова китиця, забарвлення та розміри квітки тощо) вид дуже близький до *M. polonicus* (L.) Pall., але відрізняється дещо коротшими чашечкою і віночком та формою і розмірами плодів. У 1990-х роках О.Ю. Уманець знаходила вид на території Чорноморського біосферного заповідника, на піщаній літоралі Чорного моря поблизу Залізного Порту, де він траплявся разом із *M. albus* Medik. Нині *M. arenarius* там не зростає.

Melilotus dentatus (Waldst. & Kit.) Desf. (*Melilotus brachystachys* Bunge; *Trifolium dentatum* Waldst. & Kit.)

- Спорадично в лісостепових і степових районах України.

Melilotus indicus (L.) All. (*Melilotus parviflorus* Desf.; *Trifolium indicus* L.; *Trifolium melilotus* L.)

- Зрідка як занесена рослина в Криму (м. Севастополь, м. Балаклава).

Melilotus neapolitanus Ten. (*Melilotus besserianus* Ser.; *Melilotus globulosus* Steven; *Melilotus imbricatus* Besser ex Ser.; *Melilotus spicatus* (Sm.) Breistr.; *Trifolium spicatum* Sm.)

- У Гірському Криму.

Melilotus officinalis (L.) Lam. (*Melilotus arvensis* Wallr.; *Melilotus lutescens* Gilib.; *Melilotus macrorrhizus* Besser; *Melilotus pallidus* Besser; *Melilotus rugosus* Gilib.; *Trifolium (Melilotus) officinalis* L.)

- Звичайно по всій Україні.

?**Melilotus polonicus** (L.) Pall. (*Melilotus caspius* Gruner; *Melilotus rariflorus* Eichw.; *Trifolium polonicum* L.)

- Наводиться за дуже давніми даними (кінець 19 століття) для Правобережного Злакового степу (Херсонська область, на піщаному острові в гирлі Дніпра коло Херсона). Незважаючи на те, що вид описаний із Польщі, там він не зростає, а лише тривалий час культивувався, звідки, очевидно, К. Ліннеєм був отриманий гербарний зразок для опису [ВОВРОВ, 1987а]. Для флори Причорномор'я *M. polonicus* уперше навів М.К. Серединський [за РАСНОСЬКУ, 2008]. Достовірність визначення гербарного матеріалу М.К. Серединського була перевірена й підтверджена монографом роду *Melilotus* О.Е. Шульцем. Сучасних відомостей про існування вказаного виду на піщаному острові Дніпровського лиману й узагалі в пониззі Дніпра, немає. Свого часу Й.К. Пачоський кілька разів відвідував цей острів, але його там не знаходив. Тому можна вважати, що вид тут деякий час зростає, але потім зник, можливо, через конкуренцію з поширеним там *M. albus* Medik. За ознаками морфотипу *M. polonicus* виявився цілком ідентичним із *M. caspius* Gruner, який із пісків узбережжя Каспійського моря описав Л.Ф. Грунер [GRUNER, 1867, Bull. Soc. Imp. Naturalistes Moscou 40(II): 420].

Melilotus tauricus (M.Bieb.) Ser. (*Melilotus plicatus* Steven ex Ser.; *Trifolium tauricum* M.Bieb.; *Trigonella taurica* (M.Bieb.) Coulot & Rabaute)

- В Криму (Південний Берег Криму, околиці м. Керчі та м. Сімферополя), Полинковому Степу (Херсонська область, Генічеський район, с. Новоолексіївка).

Melilotus wolgicus Poir. (*Melilotus integerrimus* Steven ex Trautv.; *Melilotus laxus* Steven ex Trautv.; *Melilotus micranthus* Willd. ex Steven; *Melilotus ruthenicus* Ser.; *Trifolium melilotus-ruthenicum* M.Bieb.)

- На сході Лісостепу і Степу.

ONOBRYCHIS Mill.

Onobrychis arenaria (Kit.) DC. [*Onobrychis arenaria* (Kit.) DC. subsp. *arenaria*] (*Hedysarum arenarium* Kit.; *Onobrychis sativa* Ledeb. non Lam.; *Onobrychis tanaitica* Spreng.; *Onobrychis tesquicola* Krytzka; *Onobrychis tomentosa* Schmalh)

- В Західному Лісостепу, Правобережному Степу та в Криму (Керченський півострів та передгір'я).

Onobrychis borysthena (Širj.) Klokov ~ *Onobrychis arenaria* (Kit.) DC. (*Onobrychis arenaria* (Kit.) DC. forma *borysthena* Širj.; *Onobrychis gracilis* Besser var. *longeaculata* Pacz.; *Onobrychis longeaculata* (Pacz.) E.D.Wissjul., non Pau.)

- В пониззі Дніпра.

Onobrychis gracilis Besser [*Onobrychis gracilis* Besser subsp. *gracilis*] (*Onobrychis arenaria* W.D.J.Koch, non (Kit.) DC.; *Onobrychis paczoskiana* Krytzka; *Onobrychis petraea* Besser)

- Зрідка в південній частині Правобережного Лісостепу, в правобережній частині Степу та в степовому Криму (Тарханкутський півострів).

Onobrychis inermis Steven (*Onobrychis viciifolia* Scop. forma *inermis* (Steven) G.Beck)

- Наводиться для околиць м. Керчі (Крим), але потребує підтвердження.

Onobrychis jailae Czernova

- В Гірському Криму; кримський ендемік.

Onobrychis miniata Steven (*Onobrychis arenaria* (Kit.) DC. subsp. *miniata* (Steven) P.W.Ball)

- В Гірському Криму і на Тарханкутському півострові.

Onobrychis pallasii (Willd.) M.Bieb. (*Hedysarum pallasii* Willd.; *Xanthobrychis pallasii* (Willd.) Galushko)

- В Криму (передгір'я та східна частина Південного берега Криму). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Onobrychis transcaucasica Grossh.

- В Гірському Криму.

Onobrychis vassilczenkoi Grossh. (*Xanthobrychis vassilczenkoi* (Grossh.) Galushko; *Onobrychis radiata* (Desf.) M.Bieb. forma *pjatigorkensis* Širj.; *Onobrychis radiata* auct. non (Desf.) M.Bieb.)

- Відомо лише з Донецького лісостепу (Сіверськодонецький округ): Луганська область, Лисичанський район, околиці с. Мирна Долина та Новопсковський район, околиці с. Новорозсош). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

*!**Onobrychis viciifolia** Scop. (*Hedysarum echinatum* Gilib.; *Hedysarum onobrychis* L.; *Onobrychis sativa* Lam.)

- Культивується як кормова рослина в багатьох регіонах України і нерідко дичавіє. В літературі наводиться ще один вид роду *Onobrychis* **Onobrychis polonicus** (L.) Pall., відомості про якого відсутні.

ONONIS L.

Ononis arvensis L. (*Ononis hyrcina* Jacq.; *Ononis intermedia* C.A.Mey ex Rouy)

- Спорадично в усіх регіонах України.

Ononis leiosperma Boiss. (*Ononis spinosa* L. subsp. *leiosperma* (Boiss.) Širj.)

- В Криму (Південний Берег Криму). Вид дуже близький до *O. spinosa* L., від якого відрізняється гладкими насінинами, а чашечка і стебло опушені довгими білими волосками.

Ononis procurrens Wallr. (*Ononis repens* L. var. *procurrens* (Wallr.) Grint.; *Ononis repens* auct. non L.)

- На півдні Західного Лісостепу (Одеська область) та в Криму.

Ononis pusilla L. [*Ononis pusilla* L. subsp. *pusilla*] (*Ononis columnae* All.)

- В Криму.

Ononis spinosa L. (*Ononis campestris* W.D.J.Koch & Ziz)

- Наводиться лише для західної частини Полісся (Волинська область).

ORNITHOPUS L.

*!**Ornithopus perpusillus** L. (*Coronilla perpusilla* (L.) E.H.L.Krause; *Ornithopus intermedius* Roth.; *Ornithopus pusillus* Lepech.; *Ornithopus subumbellatus* Gilib.)

- В Розточчі-Опіллі, Донецькому Лісостепу та на півдні Степу. Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

*!**Ornithopus sativus** Brot.

- В Розточчі-Опіллі, Правобережному Поліссі та на півдні Степу.

OXYTROPIS DC.

Oxytropis campestris (L.) DC. (*Astragalus campestris* L.)

- Наводиться для Карпат.

Oxytropis carpatica R.Uechtr. (*Astragalus carpaticus* (R.Uechtr.) Rouy; *Oxythropis montana* var. *carpatica* (R.Uechtr.) Hausskn.)

- Наводиться для Буковини (Чивчинських гір), але, імовірно, помилково.

Oxytropis halleri Bunge ex W.D.J.Koch (*Astragalus sericeus* Lam., *Oxythropis sericea* (Lam.) Simonk.)

- Наводиться для Карпат, але зразки в гербарних колекціях України відсутні.

Oxytropis pallasii Pers.

- В Криму; кримський ендемік.

Oxytropis pilosa (L.) DC. (*Astragalus pilosus* L.)

- У Лісостепу і Степу.

PHASEOLUS L.

***Phaseolus acutifolius** A.Gray

- Зрідка культивується в південних районах України.

***Phaseolus coccineus** L. (*Phaseolus vulgaris* L. var. *coccineus* (L.) L.)

- Культивується як декоративна, іноді також як харчова (насіння) та овочева (зелені боби) рослина. Майже по всій Україні.

***Phaseolus vulgaris** L.

- Широко культивується по всій Україні як харчова рослина. Давня зернобобова рослина, культивується в багатьох різновидах і сортах; в Європу, ймовірно, була завезена після відкриття Америки.

PISUM L. [*LATHYRUS* L.]

За молекулярними даними, що базуються на аналізі послідовностей хлоропластного ДНК (*matK*), отриманими К.Р. Steele та М.Ф. Wojciechowski [STEELE, WOJCIECHOWSKI, 2003], рід *Pisum* є сестринським до роду *Lathyrus*, що підтверджується також результатами молекулярних досліджень (*rbcL*, *matK*, *trnL-trnF*, *trnS-trnG*, *psbA-trnH*, ITS), проведеними Н. Schäfer зі співавторами [SCHÄFER et al., 2012], які показали, що рід *Pisum* є близьким до середземноморських видів *Lathyrus gloeosperma* Warb. & Tig, *L. neurolobus* Boiss. & Heldr. та *L. nissolia* L., з якими формує кладу в середині роду *Lathyrus* L. Це дало підставу нині розглядати види *Pisum* у складі роду *Lathyrus*. Але ми все таки вважаємо за доцільне розрізнити роди *Pisum* (горох) і *Lathyrus* (чина), як це прийнято, зокрема і в овочівництві, і в той же час наводимо їх сучасні альтернативні назви (в квадратних дужках).

*!**Pisum arvense** L. ~ [*Lathyrus oleraceus* Lam.] (*Pisum sativum* L. subsp. *sativum*)

- Культивують як кормову рослину, зрідка трапляється як польовий бур'ян. По всій Україні. Від культурного виду гороху (*Pisum sativum* L.) відрізняється віддалено зубчастими листочками, строкатим віночком та темноплямистими, трохи кутастими насінинами.

Pisum elatius M.Bieb. ~ [*Lathyrus oleraceus* Lam.] (*Pisum sativum* L. subsp. *elatius* (M.Bieb.) Asch. & Graebn.)

- В Криму (ПБК). Вид включено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

***Pisum sativum** L. ~ [*Lathyrus oleraceus* Lam.] (*Pisum sativum* L. var. *sativum*)

- Широко культивується як зернобобова рослина. По всій Україні.

PUERARIA DC.

*!**Pueraria lobata** (Willd.) Ohwi [**Pueraria montana** var. **lobata** (Willd.) Maesen & S.M.Almeda ex Sanjappa & Predeep] (*Dolichos hirsutus* Thunb.; *Dolichos lobatus* Willd.; *Pueraria hirsuta* (Thunb.) Matsum.; *Pueraria lobata* (Willd.) Ohwi; *Pueraria thunbergiana* (Siebold & Zucc.) Benth.); *Vigna lobata* (Willd.) Endl. ex Miq.)

- Рослина натуралізована в Криму (Південний Берег Криму) й часто культивується у парках та садах.

ROBINIA L.

***Robinia hispida** L.

- Культивується в садах і парках (у культурі з другої половини XVIII століття). Зрідка висаджується в лісових насадженнях на півдні Лісостепу.

***Robinia neomexicana** A.Gray

- Зрідка культивується як декоративна рослина (у культурі з 1921 р.) в південно-західній частині України.

У межах виду відмічається різновид var. **luxurians** Dieck (*Robinia luxurians* (Dieck) Schneid.), який відрізняється від типового збільшеною кількістю листочків в листковій пластинці (7–10, а не 4–7 пар) та наявністю залозистих волосків в опушенні бобів.

*!**Robinia pseudoacacia** L. (*Robinia acacia* L. 1759, nom. illeg.)

- Широко культивується в садах, парках, вуличних насадженнях (у культурі з 1620 р.), висаджують у полязахисні лісосмуги, заліснюють схили, росте вздовж доріг. По всій Україні.

В Україні є інвазійним видом у більшості регіонів країни. Нерідко гібридизує з іншими видами, які зростають в Україні: **Robinia neomexicana** A.Gray, **Robinia viscosa** Vent. та вже згадуваним **Robinia hispida** L.

***Robinia viscosa** Michx ex Vent.

- Зрідка культивується як декоративна рослина в садах, парках, алеях, вуличних насадженнях (у культурі з кінця XVIII ст.). Переважно на півдні України.

SAROTHAMNUS Wimm. [CYTISUS Desf.]

Sarothamnus scoparius (L.) W.D.J.Koch [*Cytisus scoparius* (L.) Link] (*Genista scoparia* (L.) Lam.; *Sarothamnus vulgaris* Wimm.; *Spartium scoparium* L. 1753, non 1760, nom. illeg.)

- В лісових та лісостепових районах західної частини країни.

SCORPIURUS L.

Scorpiurus muricatus L. (*Scorpiurus subvillosus* L.; *Scorpiurus sulcatus* L.; *Scorpiurus vermiculatus* M.Bieb., non L.)

- Тільки на південному узбережжі Криму (від м. Сімеїзу до м. Алупки). Для Східної Європи вказується також різновид **Scorpiurus muricatus** L. var. **subvillosus** (L.) Foiri.

SECURIGERA DC. [CORONILLA L.]

Securigera cretica (L.) Lassen [*Coronilla cretica* L.] (*Coronilla hyrcana* Prilipko; *Coronilla parviflora* Moench; *Ornithopus creticus* (L.) Hornem.; *Securigera hyrcana* (Prilipko) Czerep.).

- В Гірському Криму (Південний Берег Криму) та в передгір'ях (Бахчисарайський район).

Securigera elegans (Pancic) Lassen [*Coronilla elegans* Pancic.] (*Coronilla latifolia* (Hazsl.) Jáv.)

- В Закарпатті, Карпатах, в Правобережному та Лівобережному Лісостепу.

Securigera parviflora (Desf.) Lassen [*Coronilla rostrata* Boiss. & Spruner] (*Artrolobium parviflorum* Desf.; *Coronilla parviflora* Willd., 1802, non Moench, 1794)

- В Гірському Криму.

У вітчизняній літературі наводиться як *Securigera parviflora* (Willd.) Lassen, але комбінація «(Willd.) Lassen» є незаконною, оскільки назва *Coronilla parviflora* Willd. є пізнім омонімом *Coronilla parviflora* Moench. У роді *Coronilla* пріоритетною назвою є *C. rostrata* Boiss. & Spruner.

Securigera securidaca (L.) Degen & Döerfl. [*Coronilla securidaca* L.] (*Bonaveria securidaca* (L.) Rchb.; *Bonaveria securigera* Endl.; *Coronilla securigera* Salisb.; *Securigera coronilla* DC., nom. illeg.)

- В Криму (Південний Берег Криму: від Голубої Затоки до Алушти).

Securigera varia (L.) Lassen [*Coronilla varia* L.]

- По всій території, а також в Криму.

А. Uhrva [UHRVA, 1935] в межах виду виділяє різновид **Coronilla varia** L. var. **orientalis** Uhr., яку С.К. Черепанов [CHEREPANOV, 1995] переводить у ранг підвиду – **Securigera varia** (L.) Lassen subsp. **orientalis** (Uhr.) Czerep. Н.М. Чернова [CHERNOVA, 1960] для Криму наводить різновид – **Coronilla varia** L. var. **hirta** (Bunge) Boiss., що характеризується більш-менш щетинистим опушенням і коротшими квітконосами.

SESBANIA Adans.

***Sesbania herbacea** (Mill.) McVaugh (*Darwinia exaltata* Raf.; *Emerus herbaceus* Mill.; *Sesbania exaltata* (Raf.) Rydb.).

- В Україні вид інтродукований у Донецькому ботанічному саду.

SOPHORA L.

Sophora alopecuroides L. (*Goebelia alopecuroides* (L.) Bunge ex Boiss.; *Pseudosophora alopecuroides* (L.) Sweet; *Vexibia alopecuroides* (L.) Jakovl.).

Рідкісний, реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом. Представлений двома підвидами: типовим – **Sophora alopecuroides** L. subsp. **alopecuroides** (з густо притиснено-опушеними листочками), поширеним на Кавказі, півдні Західного Сибіру, в Середній та Малій Азії, Ірані, Центральній Азії (Дж.-Кашг., Монг., Тибет) та Східній Азії (Яп.-Кит.), та **Sophora alopecuroides** L. subsp. **jaubertii** (Spach) Borza (*Goebelia jaubertii* (Spach) Czeczott; *Goebelia reticulata* Freyn & Sint.; *Sophora jaubertii* Spach; *Sophora prodanii* E.S.Anderson; *Sophora reticulata* (Freyn & Sint.) Hayek; *Vexibia alopecuroides* (L.) Jakovl. subsp. *jaubertii* (Spach) Jakovl.; *Vexibia prodanii* (E.S.Anderson) W.A.Weber) – з листочками зверху голими, знизу розсіяно притиснено-опушеними, поширеним на Балканах, Малій Азії та в Криму.

SPARTIUM L.

*!**Spartium junceum** L. (*Genista juncea* (L.) Scop.; *Spartianthus junceus* (L.) Link)

- Культивується переважно в південних районах, іноді дичавіє поблизу місць культури; здичавілі рослини відмічені в Криму (Південний Берег Криму: околиці м. Ялти та м. Фороса).

STYPHNOLOBIUM Schott

*!**Styphnolobium japonicum** (L.) Schott (*Sophora japonica* L.)

- Культивується як декоративна рослина у садах та парках, переважно на півдні України, іноді дичавіє.

TETRAGONOLOBUS Scop. [**LOTUS** L.]

За новими молекулярно-філогенетичними даними, рід *Tetragonolobus* Scop. філогенетично вкорінений у рід *Lotus* L., тому визнання його як окремого роду зараз вважається недоцільним [ALLAN, PORTER, 2000; DEGTJAREVA et al., 2006, etc.]. Ми поки що залишаємо у цьому конспекті традиційне розуміння роду *Tetragonolobus*. У разі прийняття синонімізації *Tetragonolobus* з *Lotus*, правильними назвами для наведених нижче двох видів мають бути, відповідно, **Lotus maritimus** L. та **Lotus tetragonolobus** L.

Tetragonolobus maritimus (L.) Roth [**Lotus maritimus** L.] (*Tetragonolobus scandalida* Scop., nom. illeg.; *Tetragonolobus tauricus* Bunge ex Nyman)

- В Лісостепу (поодинокі локатітети у Черкаській та Полтавській областях), Степу (м. Вилкове в Одеській області) та в Криму, а також відомі поодинокі місцезростання з Полісся (околиці м. Житомира) та Передкарпаття (Львівська й Чернівецька області).

Tetragonolobus purpureus Moench [**Lotus tetragonolobus** L.] (*Lotus purpureus* (Moench) E.H.L.Krause)

- В Лівобережному Степу (околиці м. Мелітополя) та в Криму (околиці м. Балаклава Балаклавського району м. Севастополя). Рослина, напевно, занесена. Гербарні матеріали фрагментарні й недостатні для детального вивчення поширення виду.

TRIFOLIUM Tourn. ex L. (примітку див. до роду *Amoria*)

Trifolium alpestre L.

- Звичайна рослина в Лісовій і Лісостеповій зонах та в Криму; рідше трапляється в Степу; на північ від лінії Рибниця – Умань – Кривий Ріг – Дніпропетровськ – Донецьк – Ровеньки – звичайно.

Trifolium angustifolium L.

- В Криму (степова зона – до м. Сімферополя, Гірський Крим та Південне узбережжя).

Trifolium apertum Bobrov

- Наводиться для Криму [HOLUBEV, 1995]. Малоазійський вид (Західне Передкавказзя, Західне Закавказзя, Мала Азія (окол. Трапезунда); в Криму, імовірно, як занесена.

Trifolium arvense L. (*Trifolium ucrainicum* Opperman)

- Повсюдно.

Окрім типового трапляються також ще два різновиди: var. **alopescuroides** Rouy & Fouc. – всі квіткові головки або більшість їх дуже видовжені, 3–4 см завдовжки (нерідко, часто поряд з типовим різновидом), та var. **oppermannii** Wissjul. (*Trifolium heistii* Oppermann, in herb.) – рослини цілком голі, квіткові головки негусті, кулясто-яйцеподібні, після цвітіння часто циліндричні, 6–11 мм завдовжки; листки лінійні – на пісках (відомий лише з Правобережного Злакового Степу (Миколаївська область).

Trifolium bithynicum Boiss. (*Trifolium medium* L. var. *bithynicum* (Boiss.) N.Busch.; *Trifolium grossheimii* Khalilov)

- В Криму (яйла Ай-Петрі).

Trifolium borysthenicum Gruner (*Trifolium pallidum* auct. non Waldst. & Kit.)

- В Україні переважно в південній частині Лісостепу і Степу.

Trifolium caucasicum Tausch. ~ **Trifolium ochroleucon** Huds. (*Trifolium pannonicum* auct. non Jacq., p. p.; *Trifolium marschallii* Rouy; *Trifolium ochroleucon* auct. non Huds., p. p.)

- На південному сході (Донецька область) та в Гірському Криму.

Trifolium diffusum Ehrh.

- Розсіяно у степовій частині, рідше в Лісостепу.

Trifolium echinatum M.Bieb. (*Trifolium supinum* Savi)

- В Криму (околиці м. Балаклава).

Trifolium hirtum All. (*Trifolium pictum* M.Bieb.)

- В Криму (південь).

*!**Trifolium incarnatum** L. (*Trifolium incarnatum* L. subsp. *incarnatum*; *Trifolium incarnatum* var. *sativum* Ducommun; *Trifolium incarnatum* var. *elatius* Gibelli & Belli)

- Спорадично трапляється (як здичавіле) в більшості областей Лісової та Лісостепової зон, а також в Криму.

Trifolium kotulae (Pawl.) Soják (*Trifolium pratense* L. var. *kotulae* Pawł.; *Trifolium pratense* subsp. *kotulae* (Pawl.) Soják; *Trifolium frigidum* Schur; non Gaud.; *Trifolium pratense* var. *frigidum* (Schur) Asch. & Graebn.)

- Лише у високогір'ї Карпат (хребти Свидовець, Мармароські Альпи й Чорногора, рідко у Чивчинах).

Trifolium lappaceum L.

- В Криму (Південний Берег Криму).

Trifolium leucanthum M.Bieb.

- В Криму (на південному макросхилі Кримських гір та на Південному узбережжі).

Trifolium medium L. (*Trifolium flexuosum* Jacq.)

- Практично в усіх зонах, у Степовій – рідко.

Trifolium molineri Balb. ex Hornem. (*Trifolium incarnatum* L. var. *molineri* (Balb. ex Hornem.) DC.; *Trifolium incarnatum* subsp. *molineri* (Balb. ex Hornem.) Syme ex Soverby)

- В Криму (Південний Берег Криму).

Trifolium ochroleucon Huds.

- У західних лісових і лісостепових районах, рідше в степових.

Trifolium pannonicum Jacq.

- У західних лісових і лісостепових районах (на захід від лінії Полонне – Любар – Вінниця – Жмеринка, на південь до Крижополя).

Trifolium phleoides Pourr. (*Trifolium erinaceum* M. Bieb.)

- В Гірському Криму, рідко.

Trifolium pratense L.

- В усіх природних районах звичайно, на півдні рідше.

Trifolium rubens L.

- В Україні трапляється зрідка (лише в західній частині). Вид уключено до Червоної книги України [RED DATA BOOK, 2009].

Trifolium sarosiense Hazsl. (*Trifolium medium* auct. non L.)

- Вид відомий лише із одного локалітету: Ів.-Франківська область, Галицький район, околиці с. Бовшів, Касова гора (гербарні збори зберігаються в LWKS та LE).

*!**Trifolium sativum** (Schreb.) Crome (*Trifolium pratense* var. *sativum* Schreb.; *Trifolium pratense* subsp. *sativum* (Schreb.) Schuebl. & Mart.)

- Широко культивується по всій Україні, нерідко дичавіє і заноситься.

Trifolium scabrum L.

- В Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму).

Trifolium squamosum L. (*Trifolium maritimum* Huds.; *Trifolium commutatum* Ledeb.)

- В Криму (Південний Берег Криму).

Trifolium squarrosum L.

- У Західному Причорномор'ї (занесено).

Trifolium striatum L.

- В Криму.

Trifolium subterraneum L. (*Calycomorphum subterraneum* (L.) C.Presl)

- Рідко трапляється в Херсонській області та в Криму (південь).

TRIGONELLA L.

Trigonella balansae Boiss. & Reut. (*Trifolium corniculatum* L.; *Trigonella corniculata* (L.) L.; *Trigonella corniculata* (L.) L. subsp. *balansae* (Boiss. ex Reut.) Lassen)

- В Криму, дуже рідко. У Гербарії Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України (KW) зберігається зразок, зібраний у XIX столітті в Криму, анонім. Раніше рослини там культивували, і вони могли засмічувати посіви пшениці-однозернянки.

*!**Trigonella caerulea** (L.) Ser. (*Melilotus caeruleus* (L.) Desr.; *Trifolium caeruleum* L.; *Trigonella caerulea* (L.) Ser. subsp. *caerulea*)

- Культивується і трапляється здичавіло. Зрідка в Західному Поліссі, Лісостепу, Степу і Криму.

Trigonella calliceras Fisch. ex M.Bieb.

- У Криму, зрідка. Єдиний екземпляр цього виду зібрав М.В. Клоков (24.IV.1963) у Балаклавському районі, в околицях м. Фороса, на осипищах. Гербарний зразок зберігається в іменній колекції М.В. Клокова (KW). Можливо, це адвентивний вид для флори Криму.

Trigonella coerulescens (M.Bieb.) Halácsy (*Trifolium coerulescens* M.Bieb.)

- У передгір'ях Криму (околиці м. Білогорська та м. Бахчисараю).

Trigonella fischeriana Ser. [*Medicago fischeriana* (Ser.) Trautv.] (*Trigonella flexuosa* Fisch. ex M.Bieb., non Del.)

- У Криму (смт Коктебель, гора Карадаг).]

*!**Trigonella foenum-graecum** L. (*Bucerass foenum-graecum* (L.) All.; *Trigonella foenum-graecum* L. var. *foenum-graecum* L.; *Trigonella haussknechtii* (Širj.) Vassilcz.; *Trigonella jemenensis* (Serp.) Sinskaya; *Trigonella rhodantha* (Alef.) Vassilcz.)

- Зрідка в південних степових районах і в Криму.

Trigonella gladiata Steven ex M.Bieb. (*Trigonella foenum-graecum* L. var. *sylvestris* L.)

- Спорадично в Криму (околиці м. Саки, Керченський півострів, передгір'я, Південний Берег Криму). Вид трапляється у двох формах: із лежачими й прямостоячими стеблами.

Trigonella monspeliaca L. [*Medicago monspeliaca* (L.) Trautv.] (*Buceras monspeliaca* (L.) All.)

- У південних степових районах та в Криму, звичайно.

Trigonella procumbens (Besser) Rchb. (*Medicago besseriana* E.H.L.Krause; *Melilotus procumbens* Besser; *Trigonella caerulea* (L.) Ser. subsp. *procumbens* (Besser) Vassilcz.; *Trigonella besseriana* Ser.)

- На півдні Лісостепу, зрідка; у Степу, спорадично, а також в Криму. Вид дуже близький до вищенаведеного *T. caerulea*, тому його видовий статус не завжди визнається. Однак від останнього відрізняється низкою ознак: здебільшого лежачими стеблами, вужчими листочками, дрібнішими плодами з різко вираженими жилками, порівняно видовженим суцвіттям і дрібнішим насінням. Вважається, що *T. procumbens* є диким предком *T. caerulea*, який трапляється здебільшого в культурі та здичавіло.

Trigonella spicata Sm. (*Melilotus hamosus* (M.Bieb.) Besser ex Schrad.; *Trifolium hamosum* M.Bieb.; *Trifolium melilotus-hamosus* M.Bieb.; *Trigonella uncinata* Ser.)

- Зрідка в Гірському Криму.

Trigonella spruneriana Boiss. (*Trigonella sibthorpii* Boiss.; *Trigonella spruneriana* Boiss. subsp. *sibthorpii* (Boiss.) Ponert; *Trigonella torulosa* Griseb.)

- У Гірському Криму (південно-західна частина), дуже рідко.

Trigonella strangulata Boiss. (*Trigonella smyrnea* auct., non Boiss.)

- Дуже рідко в Гірському Криму (південно-західна частина, околиці м. Балаклава Балаклавського району міста Севастополя).

У Гербарії Нікітського ботанічного саду (YALT) зберігається єдиний зразок цього виду, зібраний В.Ф. Васильєвим 14 травня 1930 р. на околицях с. Колхозное (Узунджа) Балаклавського району м. Севастополя в Байдарській долині, на кам'яних схилах, в угрупованні *Junipereta excelsae*. Він був помилково визначений Є.В. Вульфом як *Trigonella smyrnea* Boiss. і за такою назвою наводився в усіх наступних виданнях. Цей вид є дуже рідкісним малоазійським ендеміком. Н.М. Чернова [CHERNOVA, 1948] вперше опублікувала знахідку *T. smyrnea* в Криму в статті «О некоторых новых и интересных для флоры Крыма видах», у якій пише: «От близкого вида *Trigonella strangulata* Boiss. наш вид отличается более длинным венчиком, более короткими зубцами чашечки и бобами с более длинным загнутым носиком». Насправді ж, як з'ясували О.М. Дубовик (усне повідомлення) і А. Huber-Morath [HUBER-MORATH, 1970], у *T. strangulata* віночок (5) 6–7 мм завд., тобто довший, ніж у *T. smyrnea*, в якій віночок 5,5–6,0 мм завд.; в першого виду довжина зубців чашечки така ж, як і її трубка, а в другого – коротші за неї. Щодо бобів, то О.А. Гроссгейм [GROSSHEIM, 1941] відзначає, що південно-кавказька *T. strangulata* теж відрізняється від діагностів, наведених у Е. Буассье та Г.І. Ширяєва, довшим і сильніше загнутим носиком, 5–8 мм, а не 3–5 мм завдовжки. І.Т. Васильченко [VASSILCHENKO, 1987] вказав для кримського виду боби 6–7 мм завдовжки, вітрило 5 мм завдовжки, що не відповідає кримському гербарному матеріалу, оскільки в *T. strangulata* боби 10–12 мм завдовжки, 2–3 мм завширшки і квітки більші. Очевидно, це адвентивний для флори Криму вид, хоча Н.М. Чернова [CHERNOVA, 1948] вважає, що *T. strangulata* в Криму не занесений вид, а його треба зарахувати до реліктів. Можливо, цей вид слід розглядати як сільськогосподарський релікт, оскільки у минулому він забур'янював посіви пшениці-однозернянки. Повторних зборів *T. strangulata* з Криму після 1930 р. не було.

Trigonella striata L.f.

- В Криму (передгір'я), зрідка. Для Криму вид уперше навів Аггеєнко в 1888 р. [CHERNOVA, 1960] з околиць с. Чорноріченського Севастопольського району. Останнім часом він повторно був знайдений в околицях с. Чорноріченського, а також біля с. Баштанівки Бахчисарайського району і в околицях м. Белогорська (гора Ак-Кая, хребет Веселий).

ULEX L.***!Ulex europaeus** L. (*Genista europaea* E.H.L.Krause)

- Культивується у садах та парках, іноді дичавіє. Існує декілька форм, зокрема, з махровими квітками (f. **plenus** C.K.Schneid.) та пірамідальною формою (f. **strictus** (Mackay) Webb.).

VICIA L.

Результати аналізу послідовностей пластидних і ядерних ДНК (*rbcL*, *matK*, *trnL-trnF*, *trnS-trnG*, *psbA-trnH*, ITS), отриманих Н. Schäfer et al. [SCHÄFER et al., 2012] для 262 видів триби *Fabeae* показали, що рід *Vicia* в його сучасному обсязі, є парафілетичним, у який «вклинюється» рід *Lens* Mill. Невелику, добре «підтримувану» кладу, яка виявилася сестринською групою до всіх

інших видів триби, формують *Vicia hirsuta* (L.) S.F.Gray, *V. sylvatica* L., а також деякі інші середземноморські ендеміки. Лише невелика кількість секцій роду є монофітетичними (*Bithynicae*, *Ervoides*, *Ervum*, *Faba*, *Narbonensis*, *Peregrinae*, *Volutae*), більшість же секцій парафілетичні і потребують подальшої систематичної ревізії. Для того, щоб рід *Vicia* можна було вважати монофілетичним, автори [SCHÄFER et al., 2012] пропонують провести низку таксономічних новацій. Зокрема, секцію *Ervum* (клада включає *V. tetrasperma* (L.) Schreb., *V. tenuissima* (M.Bieb.) Schinz & Thell., *V. pubescens* (DC.) Link) слід підняти до рангу роду (як рід *Ervum* L., з лектотипом *E. tetraspermum* L.); до складу роду *Vicia* включити види роду *Lens* та *Lathyrus saxatilis* (Vent.) Vis., а кладу, що включає види *V. cypria* Kotschy, *V. lunata* (Boiss. & Bal.) Boiss., *V. ervilia* (L.) Wild., *V. hirsuta*, *V. sylvatica* L., *V. monanthos* (L.) Desf. та *V. articulata* Hornem. виключити зі складу роду *Vicia*, надавши їй родового рангу (як рід *Ervilia* Link, з 10-ма видами). Частково це підтверджується також морфологічними даними.

***Vicia anatolica* Turrill** (*Vicia hajastana* Grossh.; *Vicia pannonica* Crantz var. *uniflora* Boiss.; *Vicia hybrida* auct. non L., p. p.

- В Криму: Керченський півострів (Ленінський район, с. Михайлівське), Південний Берег Криму (околиці Нікітського ботанічного саду, м. Алупка, околиці с. Білого по дорозі на Судак; околиці м. Феодосії; Карадаг: околиці смт Коктебель).

Vicia anatolica з групи видів спорідненості *V. hybrida* L. (в пазухах листків квітки завжди поодинокі, вітрило віночка опушене). Від *V. hybrida*, з яким його нерідко змішували, відрізняється формою листочків (ланцетно-лінійні, на верхівці з одним-трьома зубчиками), значно коротшим (= 1/3 нігтики) відгином вітрила, овально-втягнутим (а не у вигляді крапки) нектароносним диском, розміщеним в середній (а не у верхній) частині прилистка, густо притисненоволосистими чашечкою і бобами (навіть у зрілому стані), а також трикутної форми, світло-бурим (а не еліптичним, білуватим), трохи довшим насінним рубчиком. Від *V. anatolica*, з яким вони подібні за густотою опушення і довжиною волосків на бобах, *V. anatolica* легко відрізняється формою, розмірами і кількістю бобів в пазухах листків, формою і забарвленням віночка. В гербарії KW екземпляри *V. anatolica* зберігалися під назвою *V. hybrida*. Гіркано-евксинський геоелемент. Найближче місцезнаходження *V. anatolica* відоме з Північної Туреччини (околиці м. Чорум). В Криму проходить західна межа поширення виду.

***Vicia biennis* L.** (*Ervum pictum* (Fisch. & C.A.Mey.) Alef.; *Vicia picta* Fisch. & C.A.Mey.)

- Зрідка в басейнах Дніпра і Сіверського Дінця.

***Vicia bithynica* (L.) L.** (*Ervum bithynicum* (L.) Stank.; *Lathyrus bithynicus* L.)

- В Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму).

Місце виду в системі роду до сих пір залишається дискусійним (іноді включають до складу роду *Lathyrus* L., з яким його зближують форма та кількість пар листочків на листку, форма плода, квітки та квітконоса, або до секції *Faba* (Mill.) Ledeb. роду *Vicia*). Ми вважаємо доцільним залишити *V. bithynica* в роді вика (секція *Pseudolathyrus*), а сам вид розглядати як зв'язуючу ланку між групою «бобоподібних» вик та родом *Lathyrus*. Це підтверджується також молекулярними даними [SCHÄFER et al., 2012], за якими *V. bithynica* виявилася сестринським видом до кладу, яку формують *V. oroboides* Wulfen + *V. faba* L. + *V. paucijuga* B.Fedtsch.

***Vicia cassubica* L.** (*Ervilia cassubica* (L.) Schur; *Ervum cassubica* (L.) Peterm.; *Vicilla cassubica* (L.) Schur)

- Спорадично у лісових і лісостепових районах України та в Криму.

Морфологічно мінливий вид. Особливо варіює густота опушення рослин, форма прилиstkів, кількість квіток і бобів, число хромосом. Найчастіше трапляються голі або слабко опушені особини з цілісними прилистками, рідше – з відстовбурчено-волосистим стеблом, зубчастими прилистками і малоквітковими (2–4 квітки) суцвіттями.

***Vicia ciliatula* Lipsky** (*Vicia ciliata* Lipsky; *Vicia pannonica* auct. non Crantz)

- Зрідка в Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму): верхів'я р. Кача (околиці м. Бахчисараю), м. Судака (24 км від с. Щebetівки), с. Синапне, м. Старий Крим). Малоазійський вид (Північний Кавказ, Закавказзя, Туреччина), в Криму вид, імовірно, занесений.

***Vicia cracca* L.** (*Ervum cracca* (L.) Trautv.; *Vicia imbricata* Gilib.)

- Повсюдно, майже по всій території України, окрім крайнього півдня, а також в Криму.

***Vicia dumetorum* L.** (*Vicia variegata* Gilib.)

- Спорадично в лісових і лісостепових районах України.

*!***Vicia faba* L. 1753** (*Faba sativa* Benth.; *Faba vulgaris* Moench; *Orobus faba* (L.) Brot.)

- Культивується як харчова і кормова рослина, іноді, як здичавіле трапляється на узбіччях доріг, по краях полів та городів. Майже по всій території України. Виділення кінських бобів (*V. faba*) в окремий рід *Faba* Mill. є недостатньо обґрунтованим, що

підтверджується також молекулярними даними [SCHÄFER et al., 2012], за якими *V. faba* виявилася сестринським видом до гімалайського *V. paucijuga* B.Fedtsch., який часто трактують як окремих підвид *V. faba*. Обидва таксони знаходяться в поліфілетичній секції *Vicia* (incl. sect. *Atossa*, *Bithynicae*, *Hypechusa*, *Microcarinae*, *Peregrina*, *Wiggersia*).

***Vicia grandiflora* Scop.**

a. ***Vicia grandiflora* Scop. subsp. *biebersteinii* (Besser ex M.Bieb.) Dostál** (*Vicia biebersteinii* Besser ex M.Bieb.; *Vicia grandiflora* Scop. var. *biebersteinii* (Besser ex M.Bieb.) Griseb.; *Vicia grandiflora* auct. non Scop., p. p.)

• Зрідка в лісостепових та степових районах України, а також в Криму (ПБК).

Від типового *V. grandiflora* s. str. відрізняється рожево-фіолетовим або бруднорожевим забарвленням вітрил віночка та ще вужчими, ніж у *V. grandiflora* Scop. subsp. *sordida* (Waldst. & Kit.) Dostál (*V. sordida* Waldst. & Kit.), лінійно-довгастими або лінійними листочками, довжина яких більше ніж в 10 раз перевищує ширину.

b. ***Vicia grandiflora* Scop. subsp. *grandiflora***

• Зрідка в Гірському Криму (Південний Берег Криму): околиці мм. Алушти, Феодосії, на Карадазі.

Типовий підвид екологічно приурочений до вапнякових порід. Найближчі місцезростання *V. grandiflora* s. str. знаходяться на півдні Ростовської області та Краснодарського краю Російської Федерації. В гербарних матеріалах KW відсутні збори із західних областей України, на які посилається О.Д. Вісюліна [WISSJULINA, 1954]. Від інших двох підвидів відрізняється обернено-яйцеподібними або широкоеліптичними листочками.

c. ***Vicia grandiflora* Scop. subsp. *sordida* (Waldst. & Kit.) Dostál** (*Vicia grandiflora* auct. non Scop., p. p.; *Vicia grandiflora* Scop. var. *kitaibeliana* W.D.J.Koch; *Vicia kitaibeliana* (W.D.J.Koch) Stank.; *Vicia sordida* Waldst. & Kit.)

• Зрідка у лісових, лісостепових та степових районах України, а також у Гірському Криму (околиці міст. Старий Крим, Алушта, Судак; на Карадазі).

Від типового *V. grandiflora* Scop. s. str. відрізняється світло-жовтим віночком з бурувато-фіолетовим відтінком на вітрилі та дещо вужчими листочками (від еліптичних до видовжених, довжина яких в 4–5 разів перевищує ширину).

***Vicia hybrida* L.**

• В Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму).

***Vicia lathyroides* L. (*Ervum lathyroides* (L.) Stank.; *Vicia minima* Gilib.; *Vicia olbiensis* auct. fl. ucr., non Reut. ex Timb.-Lagr.)**

• Зрідка у степовій частині України та в Криму, а також заноситься в північні райони (околиці м. Переяслав-Хмельницького, с. Жовтнєве Київської області: гербарні збори Д.А. Давидова в KW). На сьогодні залишається нез'ясованим питання про зростання *V. lathyroides* в Закарпатті. У праці А. Маргітай [MARGITAI, 1927] вид наводиться для сусідньої Словаччини. Доступних гербарних матеріалів, що підтверджують зростання *V. lathyroides* у Закарпатті, у нас немає.

***Vicia lutea* L. [*Vicia lutea* L. subsp. *lutea*] (*Vicia lineata* M.Bieb.)**

• Наводиться для західних регіонів України і Криму (околиці Нікітського ботанічного саду).

Гербарних зразків *V. lutea* ми не бачили, місцезростання наводимо за Н.Н. Цвельовим [TZVELEV, 1987c]. За описом, від *V. pannonica* Crantz відрізняється вужчими листочками, меншими приквітничками і густо опушеними бобами. Вид близький також до *V. hybrida*, що підтверджується результатами кладистичного аналізу морфологічних ознак [ЛЕНТ, JAASKA, 2002], але за складом ізоензимів *V. lutea* виявилася парафілетично відокремленою від підгрупи видів *V. hybrida* L. – *V. pannonica* Crantz – *V. melanops* Sm., що є свідченням значного генетичного розходження між цими видами.

***Vicia narbonensis* L. (*Bona narbonensis* (L.) Medik.; *Faba bona* Medik.; *Faba narbonensis* (L.) Schur; *Vicia joannis* S.Tam.)**

• Зрідка в Криму (Керченський півострів, Гірський Крим, ПБК).

З території Кавказу С.Г. Тамамшян [TAMAMSHIAN, 1954] описала ***Vicia joannis* S.Tam.**, яка відрізняється від близької *V. narbonensis* зубчасто-виімчастими на верхівці листочками, за яку раніше на Кавказі помилково приймалася *V. serratifolia* Jacq., у якої листочки виімчасті по всьому краю. Зараз встановлено, що *V. joannis* має середземноморський ареал, який збігається з *V. narbonensis*. У Криму рослини обох видів зростають разом, що дає підставу розглядати *V. joannis* як форму *V. narbonensis* (***V. narbonensis* L. f. *joannis* (S.Tam.) Fedor. & Dubovik [FEDORONCHUK, 1996].**

Vicia pannonica Crantz

a. **Vicia pannonica** Crantz subsp. **pannonica**

• Переважно в степових, рідше в лісостепових і західних лісових районах, а також в Криму. Вказівки на зростання типового підвиду в західних районах України, мабуть, помилкові.

Варіює за формою листочків (від еліптичних до вузьковидовжених, з виїмчастою або загостреною верхівкою). Рослини з вузькими (до 3 мм завш.), загостреними листочками, описані як окремий різновид (var. **angustifolia** Borbás), трапляються по всьому ареалу на території України.

b. **Vicia pannonica** Crantz subsp. **striata** (M.Bieb.) Nyman (*Vicia pannonica* Crantz var. *purpurascens* (DC.) Ser.; *Vicia pannonica* var. *striata* (M.Bieb.) Grisel; *Vicia purpurascens* DC.; *Vicia striata* M.Bieb.)

• Зрідка у степовій зоні, а також в Криму (Гірський Крим, Південний Берег Крим). Зростання *V. pannonica* subsp. *striata* (*V. striata*) в Причорномор'ї (Миколаївська область) не підтверджено гербарними матеріалами.

Всі зразки в гербарії KW зберігалися під назвою *V. hybrida* L.; останній легко відрізняється від *V. pannonica* subsp. *striata* більшими прилистками, поодинокими (а не парними) квітками в пазухах листків, жовтим забарвленням віночка і удвічі довшим за нігтик відгином вітрила. *Vicia pannonica* subsp. *striata* від типового підвиду відрізняється густішим, блискучо-білим (а не рудуватим) опушенням нижньої поверхні листочків, чашечки та бобів, меншим (у вигляді крапки) нектароносним диском, розміщеним у верхній частині прилистка, гострими (а не тупими) листочками верхніх листків, поодинокими в нижній і парними у верхній частині стебла квітками з блідо-сірувато-рожевим, блідо-ліловим або жовтувато-червонуватим віночком, пластинка вітрила (відгин) якого майже дорівнює нігтику (у *V. pannonica* віночок світложовтий, відгин вітрила коротший нігтика), а також жовтуватими бобами з більш притиснутим опушенням.

Vicia peregrina L. [**Vicia peregrina** L. subsp. **peregrina** L.] (?*V. megalosperma* M.Bieb.; ?*Vicia peregrina* L. subsp. *megalosperma* (M.Bieb.) Ponert)

• Зрідка в Криму (Гірський Крим, Південний Берег Криму, Керченський півострів).

Vicia megalosperma M.Bieb. наводили лише Б.Федченко [FEDCHENKO, 1948b] (для Криму і Кавказу), та А.А. Гроссгейм [GROSSHEIM, 1941] (для Кавказу). За А.А. Гроссгеймом [GROSSHEIM, 1941], *V. megalosperma* відрізняється від *V. peregrina* ширшими листочками (3-4 мм завш., а не 1-2 мм, як у *V. peregrina*), забарвленням віночка (пурпурово-фіолетовим, а не брудно-фіолетовим) та дещо більшими насінинами. Н. Чернова [CHERNOVA, 1960] відмічає, що рослин з ознаками *V. megalosperma* вона не бачила. У нашій обробці роду *Vicia* флори України [FEDORONCHUK, 1996, 1998] в переглянутому матеріалі з Криму ми також не виявили зразків, які б повністю відповідали діагнозу *V. megalosperma*.

Vicia pisiformis L. (*Ervilia pisiformis* (L.) Schur; *Ervum pisiforme* (L.) Peterm.)

• Спорадично в лісових і лісостепових районах України, рідше в Степу. Вказівки на зростання виду в Криму є сумнівними. В гербарії KW зберігається один зразок з Криму, який габітуально нагадує *V. pisiformis*, але на етикетці конкретне місцезнаходження не вказано.

Vicia sativa L. aggr.

a. **Vicia sativa** L. subsp. **amphicarpa** (Dorthe) Asch. & Graebn. (*Vicia amphicarpa* Dorthe; *Vicia sativa* L. var. *amphicarpa* (Dorthe) Alef.)

• Дуже рідко в Криму (Тарханкутський півострів, Південний Берег Криму).

b. **Vicia sativa** L. subsp. **cordata** (Wulfen ex Hoppe) Asch. & Graebn. (*Vicia angustifolia* Reichard subsp. *cordata* (Wulfen ex Hoppe) Janchen; *Vicia cordata* Wulfen ex Hoppe; *Vicia sativa* L. var. *cordata* (Wulfen ex Hoppe) Arcang.)

• Нерідко в Криму (Південний Берег Криму) і як заносне в Причорномор'ї; С. Фодором [FODOR, 1974] наводиться також для Закарпаття.

c. **Vicia sativa** L. subsp. **incisa** (M.Bieb.) Arcang. (*Vicia incisa* M.Bieb.; *Vicia sativa* L. var. *incisa* (M.Bieb.) Boiss.)

• Зрідка в Криму (Південний Берег Крим).

d. **Vicia sativa** L. subsp. **nigra** (L.) Ehrh. (*Vicia angustifolia* L. 1759, nom. nud.; *Vicia angustifolia* Reichard, 1778; *Vicia angustifolia* Roth. 1788; *Vicia angustifolia* Reichard var. *bobartii* (E. Forst.) W.D.J.Koch; *Vicia angustifolia* Reichard subsp. *bobartii* (E. Forst.) Arcang.; *Vicia angustifolia* Reichard subsp. *bobartii* (E. Forst.) Corb.; *Vicia angustifolia* Reichard var. *pusilla* Boiss.; *Vicia angustifolia* Reichard var.

segetalis (Thuill.) W.D.J.Koch; *Vicia pilosa* M.Bieb.; *Vicia sativa* L. subsp. *angustifolia* (Reichard) Gaud.; *Vicia sativa* L. var. *nigra* L.; *Vicia sativa* L. subsp. *pilosa* (M.Bieb.) Zohary & Plitmann; *Vicia sativa* L. var. *segetalis* (Thuill.) Ser.; *Vicia sativa* L. subsp. *segetalis* (Thuill.) Gaud.; *Vicia segetalis* Thuill.)

• Майже по всій материковій частині території України та в Криму.

e. *!***Vicia sativa* L. subsp. *sativa*** (*Vicia sativa* L. subsp. *notata* Asch. & Graebn.)

• Культивується як кормова рослина, переважно в суміші з вівсом і ячменем, іноді може траплятися як бур'ян на полях, при дорогах, в населених пунктах, на відкритих схилах, узліссях. Майже по всій території України, окрім високогірних районів, а також в Криму.

Vicia saxatilis (Vent.) Tropea (*Lathyrus saxatilis* (Vent.) Vis.; *Orobis saxatilis* Vent.; *Orobis tricuspida* (Steven) Janka; *Vicia tricuspida* Steven).

• В Криму (південно-західна частина), зрідка.

Vicia saxatilis, яка наводилася до недавнього часу у всіх флористичних зведеннях як *Lathyrus saxatilis* (Vent.) Vis., виключено зі складу роду *Lathyrus* L. На морфологічну подібність *L. saxatilis* (Vent.) Vis. до видів секцій *Vicia* та *Hypochusa* роду *Vicia*, після Б. Федченко [FEDCHENKO, 1948b] звернула увагу також К. Куріча [КУРІЧА, 1983], яка виділила цей вид в окрему монотипну секцію *Viciopsis*, але залишила в складі роду *Lathyrus*, базуючись на тому, що стовпчик маточки квітки з дорсального і адаксіального боків дещо стиснутий (як і у всіх інших видів *Lathyrus*). Результати молекулярних досліджень [SCHÄFER et al., 2012] підтверджують правомірність включення *L. saxatilis* до роду *Vicia*. Ми схилиємося до цієї думки, одним із підтверджень якого є косо зрізана в зіві (на верхівці) тичинкова трубка у *L. saxatilis*, що характерно для видів *Vicia*.

***Vicia sepium* L.**

• Звичайно в лісових та лісостепових районах, рідше в Степу а також в Гірському Криму, де достовірно зростає на узліссі дубово-букового лісу на Довгоруківській яйлі.

Мінливий вид, у межах якого описано низку різновидів, що трапляються також на території України: var. **montana** K.Koch – з слабким стеблом, вужчими листочками і прилистками та блідо-бруднуватими квітками (Волинська область, Ківерцівський район); var. **ochroleuca** Bast. – з великими широкоеліптичними листочками і прилистками та брудно-жовтими квітками (околиці Вінниці, ліс «Дубина»).

***Vicia sylvatica* L.** (*Ervilia sylvatica* (L.) Schur; *Ervum sylvatica* (L.) Peterm.)

• У лісових і лісостепових районах України.

Осцилюючий вид, без стабільного місця в системі роду. За будовою квітки, плода і, особливо, формою прилистків займає ізольоване місце в системі *Vicia*. За молекулярно-філогенетичними даними [SCHÄFER et al., 2012] знаходиться в одній кладі, разом з видами секцій *Ervilia* (Link.) W.D.J.Koch, *Ervoides* (Godr.) Kupicha та *Trigonellopsis* Kupicha (*Vicia cypria* Kotschy, *V. lunata* (Boiss. & Bal.) Boiss., *V. ervilia*, *V. hirsuta*, *V. sylvatica*, *V. monanthos* (L.) Desf., *V. articulata* Hornem.) якій, за авторами, слід надати ранг окремого роду (*Ervilia*). Проте, габітуально і за морфологією *V. sylvatica* значно відрізняється від видів *Ervilia* і ми залишаємо цей вид в роді *Vicia*. Це підтверджується також результатами кладистичного аналізу морфологічних ознак і ізоензимів [ЛЕНТ, JAASCA, 2002] де *V. sylvatica* знаходиться в одній кладі з *V. dumetorum*. Морфологічна близькість виду до гавайського ендеміка *V. menziesii* Spreng., що підтверджено також каріологічними даними, дає підставу розглядати його як реліктовий вид з віддаленими спорідненими зв'язками як з європейськими, так і з сибірськими видами.

***Vicia tenuifolia* Roth**

a. ***Vicia tenuifolia* Roth subsp. *dalmatica*** (A.Kern.) Greuter (*Vicia dalmatica* A.Kern.; *Vicia heracleotica* Juz.)

• Повсюдно в Гірському Криму, особливо на Південному березі.

Від типового підвиду відрізняється дрібнішими прилистками (до 5 мм завд., ланцетними, лише у найнижчих листків напівстрілоподібними), дещо довшими (1–2 мм завдовжки) квітконіжками і чашечками, густо опушеними притиснутими волосками до 0,5 мм завд.

b. ***Vicia tenuifolia* Roth subsp. *tenuifolia*** (*Ervum tenuifolium* (Roth) Trautv.; *Vicia boissieri* Freyn, 1895, non Heldr. & Sart. 1856; *Vicia cracca* L. subsp. *tenuifolia* (Roth) Gaudin; *Vicia dalmatica* auct. non A.Kern.; *Vicia elegans* Guss.; *Vicia tenuifolia* Roth subsp. *boissieri* (Freyn) Radzhi; *Vicia tenuifolia* Roth var. *latifolia* Lange; *Vicia tenuifolia* Roth var. *stenophylla* Boiss.)

• Розсіяно в лісових, лісостепових районах України та в Степу, а також в Криму (степова частина, Гірський Крим, Керченський півострів).

Варіює за опушенням, товщиною стебла, шириною листочків нижніх і середніх листків (від вузьколінійних з загорнутими краями до лінійних і довгасто-еліптичних з плоскими краями) і формою їх верхівок. Гібридує з *V. cracca* в місцях перекриття ареалів. Кримські рослини з дещо потовщеними стеблами, ланцетно-еліптичними або лінійно-довгастими листочками середніх і верхніх листків іноді наводилися під назвою “*Vicia boissieri* Freyn” [1895, non Heldr. & Sart., 1856].

Vicia villosa Roth

a. **Vicia villosa** Roth subsp. **varia** (Host) Corb. (*Ervum varium* (Host) Brot.; *Vicia dasycarpa* Ten.; *Vicia glabrescens* (W.D.J.Koch) Heimerl; *Vicia villosa* Roth var. *dasycarpa* (Ten.) Stank.; *Vicia villosa* Roth var. *glabrescens* W.D.J.Koch; *Vicia villosa* auct. non Roth)

• Зрідка в Закарпатті та, як занесено, в Криму.

Літературні вказівки на зростання виду в Карпатах (Закарпатті) нами документально підтверджені зразком, знайденим в гербарі KW («Закарпатська обл., Березівський р-н, с. Нове Село, заплава р. Борисови, 15.06.1945, А. Барбарич»). Від типового *V. villosa* s. str. відрізняється голими або слабо опушеними стеблами і листками, дрібнішими квітками (12–15 мм, а не 15–18 мм завдовжки), коротшими зубчиками чашечки та плодоніжками і довшим насінним рубчиком. Кримські екземпляри зовсім голі і подібні до тих, які наводяться в літературі для Словаччини.

b. **Vicia villosa** Roth subsp. **villosa** (*Ervum villosum* (Roth) Trautv.; *Vicia boissieri* Heldr. & Sart.; *Vicia polyphylla* Waldst. & Kit.)

• Звичайно майже по всій території України, а також в Криму, зрідка.

Варіює за густотою опушення. В гербаріях нерідко приймається за опушені екземпляри *V. cracca* L. і навіть *V. tenuifolia*. Від *V. cracca* відрізняється довгими ниткоподібними чашолистками і, особливо, наявністю чубка із пухнастих приквіток на верхівці у ще неповністю розкритого суцвіття.

VIGNA Savi

Види *Vigna* Savi дуже близькі до видів роду *Phaseolus* L. і відрізняються переважно симетричними квітками.

***Vigna radiata** (L.) Wilchek (*Phaseolus radiatus* L.; *Phaseolus aureus* Roxb., nom. nud.)

• Зрідка культивується як харчова і кормова рослина в південно-західних районах України.

***Vigna unguiculata** (L.) Walp. (*Dolichos unguiculatus* L.; *Dolichos sinensis* L.; *Phaseolus undiculatus* (L.) Piper; *Vigna sinensis* (L.) Savi ex Haussk.)

• Зрідка культивується як харчова та сидеральна рослина в південних районах України.

WISTERIA Nutt.

***Wisteria sinensis** (Sims) DC. (*Glycine chinensis* Sims; *Glycine sinensis* Sims)

• В садах і парках в південній та західній частинах України, а також в Криму.

У культурі в Західній Європі з 1816 р. Відомо декілька форм, зокрема f. **alba** (Lindl.) Rehl. & Wils. (var. *albiflora* Lemaire) з білими квітками та f. **plena** Hort. з махровими фіолетовими квітками.

На Закарпатті та в південних регіонах України, зокрема в Криму, культивують також інші види: **Wisteria floribunda** (Willd.) DC., **Wisteria frutescens** (L.) Poir., **Wisteria venusta** Rehder & E.H.Wilson.

Подяки

Автор висловлює щирі подяки чл.-кор. НАН України С.Л. Мосякіну за консультації та цінні поради при написанні статті.

References

- ALLAN G.J., Porter J.M. (2000). Tribal delimitation and phylogenetic relationships of *Loteae* and *Coronilleae* (*Faboideae*: *Fabaceae*) with special reference to *Lotus*: evidence from nuclear ribosomal ITS sequences. *Amer. J. Bot.*, **87**: 1871–1881.
- APG IV (Angiosperm Phylogeny Group) (2016). An update of the Angiosperm Phylogeny Group classification for the orders and families of flowering plants. *Bot. J. Linn. Soc.*, **181** (1): 1–20. doi: 10.1111/boj.12385
- ASMUSSEN C.B., Liston A. (1998). Chloroplast DNA characters, phylogeny, and classification of *Lathyrus* (*Fabaceae*). *Amer. J. Bot.*, **85**: 387–401.

- BANDR A., Shazly H.E., Rabey H.E., Watson L.E. (2002). Systematic relations in *Lathyrus* sect. *Lathyrus* (*Fabaceae*) based on amplified fragment length polymorphism (AFLP) data. *Canad. J. Bot.*, **80** (9): 962–969.
- BÄSSLER M. (1973). Revision der eurasiatischen Arten von *Lathyrus* L. Sect. *Orobus* (L.) Gren. et Godr. *Feddes Repert.*, **84** (5–6): 329–447.
- BÄSSLER M. (1981). Revision von *Lathyrus* L. Sect. *Lathyrostylis* (Griseb.) Bässler (*Fabaceae*). *Feddes Repert.*, **92**: 179–254.
- BENTAM G., HOOKER J.D. (1865). *Genera Plantarum ad exemplaria imprimis in herbariis Kewensibus servata definita*, vol. 1, pars II, sistens *Dicotyledonum – Polypetalum* ordines LVI: *Leguminosae – Myrtaceae*. Lovell Reeve & Co., Willians & Norgate, Londini, p. 433–735.
- BOBROV E.G. (1987a). *Melilotus* Mill. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 178–182. (in Russian)
- BOBROV E.G. (1987b). *Trifolium* L., *Lupinaster* Adans., *Chrysaspis* Desv. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 195–212. (in Russian)
- BORYSSOVA A.G. (1960). *Astragalus* L. In: E.W.Wulf, *Flora Kryma*, vol. **2**. Mosqua: Selkhozgiz, p. 185–203. (in Russian)
- BOULOS L. (1999). *Flora of Egypt*, vol. **1** (*Azollaceae–Oxalidaceae*). Al Hadara Publishing, Cairo, 419 p.
- BURLYAEVA M.O., VISHNYAKOVA M.A. (2010). Phenotypic and genotypic diversity of *Lathyrus sativus* L. (*Fabaceae*) from the Vavilov Institute collection. *Vestn. VOGiS*, **14** (4): 747–760. (in Russian)
- CHEREPANOV S.K. (1995). *Plantae vasculares Rossicae et civitatum collimitanerum* (in limicis URSS olim). SPb: Mir i semya-95, 992 p. (in Russian)
- CHERNOVA N.M. (1948). O nekotorykh novykh i interesnykh dlya flory Kryma vidakh. *Trudy Gos. Nikit. bot. sada*, **25** (1–2): 153–159. (in Russian)
- CHERNOVA N.M. (1960). *Leguminosae*. In: E.W.Wulf, *Flora Kryma*, vol. **2**. Mosqua: Selkhozgiz., p. 95–275. (in Russian)
- CHOPYK V.I. (1976). *Vysokohirna flora Ukrainskykh Karpat*. Kyiv: Naukova Dumka, 270 p. (in Ukrainian)
- DAVIS P.H. (1970). *Lathyrus* L. In: *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* (ed. P.H. Davis). Edinburgh: Univ. Press, vol. **3**, p. 328–369.
- DE CANDOLLE A.P. (1825). *Prodromus Systematis naturalis regni vegetabilis, sive enumeration contracta ordinum, generum, specierumque plantarum huc usque cognitarum, juxta methodi naturalis normas digesta*. Pars 2: Sistens Calyiflorarum ordines. Treuttel et Würtz, Parisiis, 644 p.
- DEGTJAREVA G.V., VALIEJO-ROMAN C.M., KRAMINA T.E., MIRONOV E.M., SAMIGULLIN T.H., SOKOLOFF D.D. (2003). Taxonomic and phylogenetic relationships between Old World and New World members of the tribe *Loteae* (*Leguminosae*): new insights from molecular and morphological data, with special emphasis on *Ornithopus*. *Wulfenia*, **10**: 15–50.
- DOBIGNARD A., CHATELAIN C. (2012). Index synonymique de la flore d'Afrique du nord. V. 4. Éditions des conservatoire et jardin botaniques. Genève, 431 p. *Věda přírodní*, **19**: 28.
- DOMIN K. (1938). *Kde je vegetační rozhraní mezi západními a východními in legume systematics*, part 9 (Eds P Herendeen, A. Bruneau). Kew, UK: Royal Bot. Gardens, 20 p.
- DOYLE J.J., CHAPPILL J.A., BAILEY C.D., KAJITA T. (2000). Towards a comprehensive phylogeny of legumes: evidence from *rbcL* sequences and nonmolecular data. In: *Advances in legume systematics*, part 9. (Eds P Herendeen, A. Bruneau). Kew, UK: Royal Bot. Gardens, 20 p.
- DOYLE J.J., LUCKOW M.A. (2003). The Rest of the Iceberg. Legume diversity and evolution in a phylogenetic context. *Plant Physiology*, **131**: 900–910.
- DUBOVİK O.N. (1991). De generi *Genista* L. (*Fabaceae*) in flora Tauriae et Caucasi, 2. *Novitatis syst. Plant. Vasc.*, **27**: 82–88. (in Russian)
- ELLISON N.W., LISTON A., STEINER J.J., WILLIAMS W.M., TAYLOR N.L. (2006). Molecular phylogenetics of the clover genus (*Trifolium–Leguminosae*). *Molec. Phylog. Evol.*, **39**: 688–705.
- FEDCHENKO B.A. (1948a). *Lathyrus* L. In: *Flora SSSR*, vol. **13**. Mosqua-Leningrad: Izd. AN SSSR, p. 479–520. (in Russian)
- FEDCHENKO B.A. (1948b). *Vicia* L. In: *Flora SSSR*, vol. **13**. Mosqua-Leningrad: Izd. AN SSSR, p. 406–475. (in Russian)
- FEDORONCHUK M.M. (1996). A revision of species of the genus *Vicia* L. (*Fabaceae*) in the flora Ukraine. *Ukr. Bot. J.*, **53**(5): 587–597. (in Ukrainian)
- FEDORONCHUK M.M. (1998). Species of vascular plants described from the territory of Ukraine, their typification and critical taxonomic analysis: the genus *Vicia* L. (*Fabaceae* Lindl.). *Ukr. Bot. J.*, **55**(6): 630–633. (in Ukrainian)
- FEDORONCHUK M.M. (2022). Ukrainian flora checklist. 1: familie Lamiaceae (Lamiales, Angiosperms). *Chornomors'k. bot. z.*, **18**(1): 5–27. (in Ukrainian)
- FODOR S.S. (1974). *Flora Zakarpattya*. Lviv: Vyscha shkola, vydavnytstvo pry Lvivskomu derzh. Universyteti, 208 p. (in Ukrainian)

- GROSSHEIM A.A. (1941). *Trigonella* L. In: *Flora SSSR*, т. 11. Mosqua-Leningrad: Izd. AN SSSR, p. 102–129. (in Russian)
- HELUTA V.P. (1989). *Flora gribov Ukrainy. Muchnistorosyanye griby*. Kiev: Naukova dumka, 256 p. (in Russian)
- HENDRYCH R. (1976). Vorläufige Mitteilung zur Gattung *Chrysaspis* Desvaux (1818). *Preslia*, **48**: 216–224.
- HENDRYCH R. (1978). Ein Versuch, die Arealentwicklung der Gattung *Chrysaspis* zu erläutern. *Preslia*, **50**: 119–137.
- HOLUBEV V.N. (1995). Supplements to the flora of the Crimea. *Bot. J.*, **80**(11): 46–54. (in Russian)
- HUBER-MORATH A. (1970). *Trigonella* L. In: *Flora of Turkey and the East Aegean Islands* (ed. P.H. Davis), vol. 3. Edinburgh: Univers. Press, p. 452–482.
- ILDIS. International Legume Database and Information Service, 2010 onwards. <http://www.ildis.org/>
- KHOKHRYAKOV A.R. (1998). *Bobrovia* A.Khokhr: new genera of *Fabaceae*. *Novit. Syst. Plant. Vasc.*, **30**: 137–139. (In Russian)
- KOKHNO N.A., TROFYMENKO N.M., PARKHOMENKO L.I., SOBKO V.G., HORB V.K., KLYMENKO S.V., HREVTSOVA G.T., GALKIN S.I., MUZYKA G.I., SCZEPYTSKA T.S., DEMCHENKO O.O., BILYK O.V., BONYUK Z.G., BALABUSHKA V.K., HALUSHKO R.V., HAPONENKO M.B., KLYMENKO JU.O., KOLESNYCHENKO O.M., SYDORUK T.M., KLJUENKO O.V., KORNIYCHUK V.C., STRILA T.E., FEDOROVSKIY V.D., JADROV A.A., KURDJUK O.V. (2005). *Dendroflora Ukrainy. Dykorosli i kulturyovani dereva i kustshi. Pokrytonasinni. Chastyna 2. Dovidnyk*. Kyiv: Phitosotsiotsentr, 716 p. (in Ukrainian).
- KRAMINA T.E. (2013). Genetic variation and hybridization between *Lotus corniculatus* L. and *L. stepposus* Kramina (*Leguminosae*) in Russia and Ukraine: evidence from ISSR marker patterns and morphology. *Wulfenia*, **20**: 81–100.
- KRAMINA T.E., DEGTJAREVA G.V., MESCHERSKY I.G. (2012). Analysis of hybridization between tetraploid *Lotus corniculatus* and diploid *Lotus stepposus* (*Fabaceae* *Loteae*): morphological and molecular aspects. *Plant Syst. Evol.*, **298**: 629–644.
- KRAMINA T.E., MESCHERSKY I.G., DEGTJAREVA G.V., SAMIGULLIN T.H., BELOKON YU.S., SCHANZER I.A. (2018). Genetic variation in the *Lotus corniculatus* complex (*Fabaceae*) in northern Eurasia as inferred from nuclear microsatellites and plastid trnL-trnF sequences. *Bot. J. Linn. Soc.* (online before print: <https://doi.org/10.1093/botlinnean/boy042>).
- KRJUKOVA I.V. (1961). Materialy po ekologo-geographicheskoy kharakteristike semeistva bobovykh, dikorastustshikh v Krymy. *Trudy Nikit. bot. sada*, **35**: 199–226. (in Russian)
- KRYTSKA L.I. (2010). The genus *Lotus* (*Fabaceae*) in the flora of Ukrainian. *Visnyk Natsional. naukovo-pryrodn. muzeju*, **8**: 73–88. (in Ukrainian)
- KRYTSKA L.I. (2014). The genus *Lathyrus* (*Fabaceae*) in the flora of Ukrainian. *Ukr. Bot. J.*, **71** (6): 676–689. (in Ukrainian)
- KUPICHA F.K. (1983). The infrageneric structure of *Lathyrus*. *Not. from the Royal Bot. Gard. Edinb.*, **41** (2): 209–244.
- LAMBION J., DELVOSALLE L., DUVIGNEAUD J. (2004). Nouvelle flore de la Belgique du G. D. de Luxembourg, du Nord de la France et des régions voisines, ed. 5. Edition du Patrimoine du Jardin botanique national de Belgique, 1167 p.
- LEHT M., JAASCA V. (2002). Cladistic and phenetic analysis of relationships in *Vicia* subgenus *Vicia* (*Fabaceae*) by morphology and isozymes. *Plant Syst. Evol.*, **232** (3–4): 237–260.
- LEWIS G., SCHRIRE B., MACKINDER B., LOCK M. (eds). (2005). *Legumes of the world*. Kew: Royal Bot. Gardens, xiv + 577 p.
- LPWG [Legume Phylogeny Working Group] (2017). A new subfamily classification of the *Leguminosae* based on a taxonomically comprehensive phylogeny. *Taxon*, **66** (1): 44–77.
- MAGALLÓN S.A., SANDERSON M.J. (2005). Angiosperm divergence times: The effect of genes, codon positions, and time constraints. *Evolution*, **59** (8): 1653–1670.
- MALYNOVSKY K.A. (1962). Forgotten species of the flora of the Ukrainian Carpathians. *Ukr. Bot. J.*, **19**(3): 74–78. (in Ukrainian)
- MARGITTAI A. (1927). Újabb adatok Turoczvármegye főrájához. (Neuere Beiträge zur Flora des Turóczer Komitates). *Magyar Bot. Lapok*, **25**: 219–226.
- MCNEILL J., BARRIE F.R., BUCK R., DEMOULIN V., GREUTER W., HAWKSWORTH D.L., HERENDEEN P.S., KNAPP S., MARHOLD K., PRADO J., PRUD'HOMME VAN REINE W.F., SMITH G.F., WIERSEMA J.H. (2012). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Melbourne Code). *Regn. Vegetab.*, 154 p. ISBN 978-3-87429-425-6 <http://www.iapt-taxon.org/nomen/main.php>
- MOSYAKIN S.L., FEDORONCHUK M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*. Kiev, xxiii + 345 pp.
- PACHOSKY J. (2008). *Melilotus* Adans. In: *Khersonskaya flora (Flora Chersonszczyzny)*, vol. 2, p. 259–262. (in Ukrainian)

- PEREGRYM YU.S., BRONSKOV A.I., PEREGRYM M.M. (2013). *Astragalus calycinus* M.Bieb. (*Fabaceae*), a new species in the flora of Ukraine. *Ukr. Bot. J.*, **70** (2): 178–183. (in Ukrainian)
- PIFKO D. (2008). *Chamaecytisus rochelii* (Wierzb.) Rothm. in Transcarpathia. *Фіторізноманіття Карпат: сучасний стан, охорона та відтворення* (Ужгород, 11–13 вересня 2008). Ужгород, с.124–127.
- POWO (2022). Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. Published on the Internet; <http://www.plantsoftheworldonline.org/> Retrieved 16 December 2021
- PYŠEK P., SÁDLO J., MANDÁK B. (2002). Catalogue of alien plants of the Czech Republic. *Preslia* (Praha), **74**: 97–186.
- RAVI V., KHURANA J.P., TYAGI A.K., KHURANA P. (2007). *Rosales* sister to *Fabales*: Towards resolving the rosid puzzle. *Molec. Phylogenetic Evol.*, **44**: 488–493.
- RED DATA BOOK OF UKRAINE. PLANT KINGDOM (2009). Ed. Ya.P.Didukh. Kyiv: Globalconsulting, 912 p. (in Ukrainian)
- ROSKOV JU.R. (1990). The new species and new nomenclature combinations in the genera *Lupinaster*, *Chrysaspis*, *Trifolium* and *Amoria* (*Fabaceae*). *Bot. J.*, **75** (5): 715–720 (in Russian)
- SCHÄFER H., HECHENLEITNER P., SANTOS-GUERRA A., MENEZES DE SEQUEIRA M., PENNINGTON R.T., KENICER G., CARINE M.A. (2012). Systematics, biogeography, and character evolution of the legume tribe *Fabeae* with special focus on the middle-Atlantic island lineages. *BMC Evolution. Biolog.*, **12**: 250. doi:10.1186/1471-2148-12-250
- SHISHKIN B.K. (1945). *Genista* L. In: *Flora SSSR*, vol. **11**. Mosqua-Leningrad: Izd. AN SSSR, p. 54–69. (in Russian)
- SKALICKÁ A. (1993 (1991–1992)). *Genistella sagittalis* in Czech and Slovak Republics. *Novit. Bot. Univ. Carolina*. Prague, **7**: 51–57.
- SMALL E. (1987). Generic changes in *Trifolieae* subtribe *Trigonellinae*. In: *Advances in Legume systematics*, part 3 (Ed. C.H. Stirton). Kew, UK: Royal Botanic Gardens, p. 169–181.
- SOJÁK J. (1985). Nové jméno pro *Galearia* Presl. *J. Nat. Mus. (Prague), Natur. Hist. series*. Praha: Národní muzeum, **154** (1–4): 35.
- STEELE K.P., WOJCIECHOWSKI M.C. (2003). Phylogenetic analysis of tribe *Tifoliae* and *Viciae*, based on sequences of the plastid gene *matK* (*Papilionoideae: Leguminosae*). In: *Advances in legume systematics*, part **10**, High level systematics (Eds K. Klitgaard, A. Bruneau). Kew, UK: Royal Botanic Gardens, p. 355–370.
- STEVENS P.F. (2017) [2001onwards]. Angiosperm Phylogeny Website, available at <http://www.mobot.org/MOBOT/research/APweb/>.
- SYTIN A.K. (2009). Astragalus (*Astragalus* L., *Fabaceae*) Vostochnoi Evropy i Kavkaza: systematica, geographica, evoljutsia. *Avtoreferat dis. ... doktora biol. nauk*. SPb, 48 c. (in Russian)
- TAKHTAJAN A. (1997). *Diversity and classification of flowering plants*. New York, USA: Columbia Univ. Press, 663 p.
- TAMAMSHYAN S.G. (1954). *Vicia* L. In: *Flora Azerbaidzhana*, vol. **5**. Baku: Izd. AN AzSSSR, p. 552. (in Russian)
- TZVELEV N.N. (1987a.) *Chamaecytisus* Link. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 216–225. (in Russian)
- TZVELEV N.N. (1987b.) *Genista* L. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 228–234. (in Russian)
- Tzvelev N.N. (1987c.) *Vicia* L. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 127–147. (in Russian)
- UHROVA A. (1935). Revision der Gattung *Coronilla* L. *Beihefte bot. Centralbl.*, **53**: 1–174.
- VASSILCHENKO I.T. (1987). *Trigonella* L. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 182–186. (in Russian)
- VASSILJEVA L.I. (1987). *Astragalus* L. In: *Flora partis europaeae URSS*, vol. **6**. Leningrad: Nauka, p. 47–76. (in Russian)
- VISHNYAKOVA M.A., BURLYAIEVA M.O., ALPATIEVA N.V., CHESNOKOV JU.D. (2008). RAPD-analysis of intrageneric polymorphism in *Lathyrus* L. from *Fabaceae* Lindl. *Vestnik WOGiS*, **12** (4): 595–607. (in Russian)
- WISSJULINA O.D. (1954). *Leguminosae* Juss. In: *Flora URSS*, vol. **6**. Kyiv: Vyd. AN URSR, p. 301–573. (in Ukrainian)
- WOJCIECHOWSKI M.F. (2003). Reconstructing the phylogeny of legumes (*Leguminosae*): an early 21st century perspective. In: *Advances in legume systematics*, part 10. Higher level systematics. (Eds B.B. Klitgaard, A. Bruneau). Kew, UK: Royal Bot. Gardens, p. 5–35.
- WOJCIECHOWSKI M.F., LAVIN M., SANDERSON M.J. (2004). A phylogeny of legumes (*Leguminosae*) based on analysis of the plastid *matK* gene resolves many well-supported subclades within the family. *Amer. J. Bot.*, **91** (11): 1846–1862.

- WOJCIECHOWSKI M.F., SANDERSON M.J., STEELE K.P., LISTON A. (2000). Molecular phylogeny of the “temperate herbaceous tribes” of papilionoid legumes: a supertree approach. In: *Advances in legume systematics*, part 9 (Eds P.S. Herendeen, A. Bruneau). Kew, UK: Royal Botanic Gardens, p. 277–298.
- YAKOVLEV G.P., SYTIN A.K., ROSKOV JU.R. (1996). *Legumes of Northern Eurasia. A Checklist*. Kew, UK: Royal Botanic Gardens, 724 p.
- YENA A.V. (2012). *Spontaneous flora of the Crimean Peninsula*. Simferopol: N. Orianda Publ., 232 p. (in Russian)
- ZALKIND F.L. (1937). Chyna. In: *Kulturnaja flora SSSR*, vol. 4. Leningrad: Selkhozizd., p. 171–227. (in Russian)